Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisi, 2(2): 211-240 (2025)

Basılı/Printed ISSN: **3023-5278**

SAVUNMA VE GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Defence and Security Research

https://dergipark.org.tr/tr/pub/saga

Stratejik Yeniden Konumlanma ve Askerî-Teknolojik Dönüşüm: NATO'nun Yeni Bölgesel Planları Üzerine İnceleme (2023-2025)

Strategic Repositioning and Military-Technological Transformation: An Analysis of NATO's New Regional Plans (2023-2025)

Mehmet KILIÇ [1,*]

[1]*Başkent Üniversitesi, Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi, 06790 Etimesgut / ANKARA*

Makale Bilgisi

Araştırma makalesi
Başvuru: 21.07.2025
Düzeltme: 02.09.2025
Kabul: 14.09.2025

Keywords

NATO 2023-2025 plans, Regional defense plans, Military-technological transformation, Security Architecture, Core-periphery relationship

Anahtar Kelimeler

NATO 2023-2025 planları, Bölgesel savunma planları, Askeri-teknolojik dönüşüm, Güvenlik Mimarisi, Merkez-çevre ilişkisi

Özet

Makale, 2023–2025 döneminde NATO tarafından geliştirilen bölgesel savunma planları ile askeri-teknolojik dönüşüm stratejilerini, ittifakın kurumsal yeniden yapılandırılması ve bölgesel güvenlik düzeninin şekillendirilmesi bağlamında incelemektedir. Araştırma, NATO'nun esnek stratejik yaklaşımının uluslararası güvenlik ortamına etkilerini ve bölgesel aktörler üzerindeki sonuçlarını değerlendirmeyi hedeflemektedir. Makalenin amacı, geleneksel caydırıcılık paradigmasını modernize ederek çok katmanlı, teknoloji odaklı ve normatif olarak yapılandırılmış yeni bir güvenlik mimarisi oluşturma sürecini açıklamaktır. Ele alınan araştırmada, teorik çerçeve olarak neorealizm benimsenmiş, askeri-teknolojik dönüşüm açıklayıcı bir analitik araç olarak kullanılmıştır. Ayrıca güvenlikleştirme yaklaşımı, söylemsel süreçlerin değerlendirilmesinde tamamlayıcı bir unsur olarak kavramsallaştırılmıştır. Ortaya konulan çözümleme, NATO'nun stratejik belgeleri arasında yer alan 2022 Stratejik Konsept, 2023 Vilnius Zirvesi Bildirisi, 2024 Washington Zirvesi Deklarasyonu ve Şubat 2025'te güncellenen Defense Production Action Plan'a dayanmaktadır. Kurumsal yenilikler bağlamında kurulan Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic (DIANA) ve NATO Innovation Fund da analizde dikkate alınmıştır. Ayrıca, savunma harcamalarının GSYH'nin %5'ine çıkarılması hedeflendiği 2025 Lahey Zirvesi çalışmaya dahil edilmiştir. International Institute for Strategic Studies (IISS) Military Balance 2024 raporu ile European Defence Agency (EDA) ve Future Defence Capabilities Report 2025 raporu yöntemsel temelde başvurulan kaynaklar arasında yer almaktadır. Araştırma, NATO'nun yapısının normatif, teknolojik ve mekansal düzeylerde yeniden inşa sürecinden geçtiğini göstermektedir. Ayrıca NATO'nun dönüşümünü, Baltıklar'dan Karadeniz'e, Kuzey Denizi'nden Avrupa hava sahasına uzanan güvenlik eksenlerinde coğrafi olarak yeniden konumlanma ve askeri-teknolojik evrim çerçevesinde analiz etmekte ve ittifakın bir savunma örgütü yanında, bölgesel düzen kurucu olarak yeniden tanımlandığını ortaya koymaktadır.

Abstract

This article examines NATO's regional defense plans and military-technological transformation strategies for 2023–2025 within the alliance's institutional restructuring and regional security order. The research assesses the impact of NATO's adaptive strategic approach on the international security environment and implications for regional actors. The article's objective is to elucidate how NATO seeks to modernize the traditional deterrence paradigm by constructing a multi-layered, technologically and normatively structured security architecture. Neorealism provides the theoretical framework, while military-technological transformation serves as the analytical tool. The securitization approach functions as a complementary element in evaluating discursive processes.

The proposed analysis draws on NATO's strategic documents, including the 2022 Strategic Concept, the 2023 Vilnius Summit Communiqué, the 2024 Washington Summit Declaration, and the Defense Production Action Plan updated in February 2025. It also takes into account institutional innovations such as the Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic (DIANA) and the NATO Innovation Fund. The 2025 The Hague Summit, targeting defense expenditures of 5% of GDP, is included. The International Institute for Strategic Studies (IISS) Military Balance 2024, the European Defence Agency (EDA), and the Future Defence Capabilities Report 2025 are referenced as sources.

The research demonstrates NATO's structure is undergoing reconstruction at normative, technological, and spatial levels. NATO's transformation is analyzed through geographical repositioning and military-technological evolution from the Baltic to the Black Sea and from

*Mehmet KILIÇ, mehmetkilicbaskentui@gmail.com

the North Sea to European airspace, revealing the alliance as not only a defense organization but also a regional order-shaping actor.

1. GİRİŞ

21. yüzyılın ikinci çeyreğinde, güvenlik anlayışının yalnızca bölgesel tehdit algılarıyla sınırlı kalmadığı, kurumsal stratejik tepkiler, teknolojik kapasite ve stratejik ilkelerde köklü bir dönüşümün yaşandığı çok katmanlı bir döneme karşılık gelmektedir. Bu süreç, uluslararası aktörlerin güvenlik politikalarını yeniden şekillendirmelerine ve geleneksel güvenlik paradigmasının ötesine geçmelerine olanak sağlamaktadır. Modern güvenlik ortamında, tehdit algılarının çeşitlenmesi ve teknolojik yeniliklerin hız kazanması, devletler ve uluslararası örgütler için hem stratejik hem de kurumsal adaptasyon ihtiyacını zorunlu kılmaktadır.

2014 yılında başlayan ve 24 Şubat 2022'de genişleyerek yoğunlaşan Ukrayna-Rusya savaşı, yalnızca konvansiyonel bir askeri çatışma olmanın ötesine geçerek, Avrupa merkezli güvenlik mimarilerinin, ittifak ilişkilerinin ve caydırıcılık mekanizmalarının yeniden değerlendirilmesini ve yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılan kapsamlı bir güvenlik krizine dönüşmüştür. Bu kriz, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) hem coğrafi konuşlanmasını hem de askeri-teknolojik ve kurumsal kapasite yapılanmasını yeniden şekillendirmesine zemin hazırlamıştır. Ayrıca ittifakın normatif iddiasını güçlendirmesine katkı sağlamıştır. Bu kapsamda, krizin ortaya çıkardığı güvenlik açıkları ve kurumsal adaptasyon ihtiyacı, NATO'nun sonraki zirvelerinde alınan kararların da yönlendirici çerçevesini oluşturmuştur.

Nitekim, 2023 Vilnius Zirvesi ve 2025 Lahey Zirvesi'nde alınan kararlarla NATO, mevcut güvenlik tehditlerine doğrudan bir tepki göstermiştir. Bununla birlikte, ittifak aynı zamanda yeni bir bölgesel güvenlik altyapısı inşa etmeye yönelik yapısal bir dönüşüm sürecine girmiştir (NATO, 2023; NATO, 2025).

NATO'nun bu dönemde geliştirdiği yeni bölgesel planların kapsamı, Baltık Bölgesi , Doğu Avrupa, Kuzey Denizi ve Karadeniz çevresinde teşekkül eden ***"çok katmanlı savunma"*** hatları çerçevesinde ele alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu yapı, yalnızca "askeri caydırıcılık" ile sınırlı kalmayıp, coğrafi, teknolojik ve normatif unsurları da kapsayan yeni bir güvenlik sistemi ihtiyacını ortaya koymuştur.

Avrupa kıtasını kapsayan "*Baltic Defence Line"* (Baltık Savunma Hattı), *"East Shield"* (Doğu Kalkanı), *"North Sky"* (Kuzey Gökyüzü) ve *"European Sky Shield Initiative"* (Avrupa Gökyüzü Kalkanı Girişimi) gibi planlar geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu planlar, caydırıcılığın ötesinde, sürekli konumlandırılmış güç, önleyici endüstriyel kapasite ve komuta entegrasyonu gibi unsurlarla karakterize edilmektedir. (NATO, 2025). Ancak NATO'nun savunma harcamalarını gayrisafi yurt içi hasılanın %5'ine çıkarma hedefi, dönüşümün askeri, ekonomik ve siyasi boyutlarının ittifak için ciddi zorluklar yaratabileceğini göstermektedir. Bu durum, söz konusu planların uygulanabilirliğinin sürekli olarak test

edildiği ve ittifakın uzun vadeli stratejik kapasite geliştirme süreçlerinin karmaşık bir dengeyi gerektirdiği gerçeğini de ortaya koymaktadır.

Ne var ki, NATO'nun stratejik planlarının çok boyutlu ve kapsamlı niteliği, mevcut literatürde bu sürecin yeterince kavramsallaştırılmadığını da ortaya koymaktadır. Bu eksiklik, ittifakın stratejik yönelimlerini kavramsal olarak anlamayı güçleştirmektedir. Örneğin, Sten Rynning, örgütün stratejik yönelimini kriz yönetimi ve caydırıcılık ikilemi bağlamında ele almakta ve özellikle kurumsal karar alma süreçlerine odaklanmaktadır (Rynning, 2013). Ancak, Rynning'in analizi teknoloji temelli dönüşümün NATO stratejisine etkilerini bütünsel olarak ele almamaktadır. Benzer şekilde Mary Kaldor ise çağdaş savaş biçimlerinin artan teknolojik karmaşıklığını vurgulamakta, ancak bu teknolojik dönüşümün NATO içi karar alma süreçleri üzerindeki etkilerini kapsamlı biçimde incelememektedir (Kaldor, 2012).

Bu eksikliğin bir başka örneği olarak, David Galbreath Avrupa güvenliği ile NATO arasındaki kurumsal geçişkenliği tartışmasına rağmen savunma sanayi entegrasyonu ile karar alma mekanizmaları arasındaki ilişkileri dolaylı biçimde ele almaktadır (Galbreath, 2019). Öte yandan, Barry Posen ve Michael Freedman ittifakı klasik güç projeksiyonu, denge politikası ve yük paylaşımı çerçevesinde incelemekte, yeni nesil savunma teknolojileri ve dijital entegrasyon süreçlerinin stratejik planlamaya etkilerini kapsamlı biçimde analiz edememektedir (Posen, 2014; Freedman, 2017). Bu durum, mevcut literatürün hem teknolojik dönüşüm hem de kurumsal entegrasyonun NATO'nun yeni bölgesel güvenlik planlamasına olan etkilerini eş zamanlı olarak ele alacak bütüncül bir çerçeveden yoksun olduğunu göstermektedir. Bu eksiklikler, mevcut literatürün NATO'nun stratejik yeniden konuşlanma ve askeri-teknolojik dönüşüm yoluyla bölgesel güvenlik alanlarını yeniden yapılandırma kapasitesini ve bu süreçlerin karar alma mekanizmaları üzerindeki bütüncül etkilerini yeterince ele almadığını ortaya koymaktadır.

Nitekim, literatürdeki baskın eğilim ittifakı çoğunlukla harekât kapasitesi veya genişleme politikaları bağlamında incelemektedir. Bu yaklaşım, NATO'nun stratejik yeniden konuşlanma ve askeri-teknolojik dönüşüm yoluyla bölgesel güvenlik alanlarını yeniden yapılandırma kapasitesini ise yeterince ele almamaktadır. Bu durum, söz konusu dönüşümün normatif ilkelerle çerçevelenmiş kurumsal güvenlik sistemine katkısını kavramsal ve karşılaştırmalı düzeyde analiz etmeyi güçleştirmektedir. Dolayısıyla, NATO'nun stratejik yapılanmasının yalnızca klasik caydırıcılık anlayışıyla açıklanamayacak kadar karmaşık ve çok boyutlu olduğu, normatif düzen kurucu boyutların da analize dahil edilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Bu perspektiften bakıldığında, makale NATO'nun stratejik planlarını yalnızca askeri perspektife indirgemekle sınırlı kalmamıştır. Bunun yerine, normatif, teknolojik ve siyasal boyutları da kapsayan çok katmanlı bir güvenlik sistemi çerçevesinde ele almıştır. Böylece stratejik planların, kurumsal düzenlemeler, teknoloji temelli kapasite geliştirme girişimleri ve ittifak içi politik koordinasyon mekanizmalarıyla nasıl bütünleştiği gösterilmektedir.

Yürütülen araştırma aynı zamanda, 2023–2025 dönemine ait NATO belgeleri, zirve kararları ve stratejik yönergeleri temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ortaya koyduğu bulgular NATO'nun bölgesel güvenlik stratejilerinin yalnızca klasik caydırıcılık paradigmasıyla açıklanamayacağını göstermektedir. Aksine, bu stratejiler, kurumsal yeniden yapılanma, askeri-teknolojik dönüşüm ve normatif yönelimler aracılığıyla çok katmanlı bir güvenlik mimarisinin dinamiklerini barındırmakta ve ittifakın stratejik esnekliğini temellendirmektedir (NATO, 2023, 2025; NATO ACT, 2023).

Yeni sistemin temelini, *"yüksek yoğunluklu savaşlara"* hazırlıklı olmayı hedefleyen, teknolojiyle bütünleşik, sanayi temelli ve ilkesel kapsayıcılığı olan bir savunma mimarisi oluşturmaktadır. Böylelikle NATO, yalnızca askeri kapasite inşasıyla sınırlı kalmayan, aynı zamanda ittifak içi kurumsal uyumu, müttefikler arası dayanışmayı ve normatif yönelimleri de içeren çok boyutlu bir güvenlik anlayışını kurumsallaştırmaktadır. Bu yaklaşım, geleneksel caydırıcılık doktrininden farklı olarak hem konvansiyonel hem de hibrit tehditlere karşı esnek, adaptif ve kapsayıcı bir savunma stratejisinin çerçevesini çizmektedir.

Ortaya konulan çözümleme, NATO'nun güncel stratejik yönelimlerini üç temel boyut çerçevesinde ele almaktadır. İlk olarak, bölgesel kuvvet dağılımının yeniden yapılandırılması ve doğu sınırlarına yönelik kuvvet konuşlandırma planları, klasik caydırıcılık mantığını güçlendirse de, aynı zamanda ittifak içi yük paylaşımı ve kaynak dağılımı konusunda yeni gerilimler üretmektedir. İkinci olarak, askeri-teknolojik dönüşüm boyutunda geliştirilen yapay zeka (YZ), siber güvenlik, uydu sistemleri ve savunma sanayii odaklı stratejik hamleler, NATO'yu yenilikçi bir aktör olarak öne çıkarmakla birlikte, teknolojiye aşırı bağımlılığın ittifakın stratejik kendi kendine yeterliliğini ne ölçüde sınırladığı sorusunu gündeme getirmektedir. Üçüncü olarak da kurumsal ve normatif güç projeksiyonu bağlamında öngörülen %5 savunma harcaması hedefi ve Avrupa içi liderlik dinamikleri, ittifakın güvenlik rejimini yeniden şekillendirse de özellikle çevre ülkelerin karar alma süreçlerine sınırlı katılımı dikkate alındığında, merkez–çevre ayrışmasını derinleştirme riski taşımaktadır (NATO ACT, 2023).

Sunulan analiz çerçevesinde, söz konusu dönüşümün NATO üyesi devletlerin güvenliği üzerindeki etkilerinin yanı sıra, Avrupa merkezli güvenlik sisteminin geleceği açısından doğurabileceği yapısal ve stratejik sonuçları tartışmayı amaçlamaktadır. Mevcut literatür NATO'nun savunma planlamasını çoğunlukla tehdit odaklı ve kısa vadeli tepkiler üzerinden ele alırken (Borzillo, 2021), bu çalışma NATO'nun stratejik belgelerinde öne çıkan süreklilik, ilkesel genişleme ve teknolojik altyapı inşası gibi parametreler aracılığıyla ittifakın uluslararası sistemde kendisini düzen kurucu bir aktör olarak yeniden konumlandırmaya yöneldiğini savunmaktadır. Örneğin, 2014 Ukrayna Krizi sırasında NATO, Doğu kanadında askeri varlığı artırarak ve *"Very High Readiness Joint Task Force"* (VJTF, Çok Yüksek Hazırlıkta Müşterek Görev Kuvveti) birimlerini konuşlandırarak kısa vadeli tehditlere hızlı tepki vermiştir (NATO, 2014). Öte yandan, ittifakın uzun vadeli stratejik belgelerinde görülen teknolojik yatırımlar ve ilkesel genişleme adımları, NATO'nun yalnızca anlık kriz yönetimi değil, aynı zamanda uluslararası sistemde düzen belirleyici bir aktör olma hedefini desteklemektedir.

Analitik düzlemde, NATO'nun dönüşümü iki temel sorunsal üzerinden incelenmektedir. Birincisi NATO'nun 2023–2025 yılları arasında geliştirdiği *"yeni bölgesel savunma planları"* ile *"askeri-teknolojik stratejiler"* ve *"klasik caydırıcılık"* paradigmasının güncellenmiş bir versiyonu mu, ikincisi yeni bir bölgesel güvenlik sisteminin inşası mıdır? Mevcut analiz, ikinci sorunsalı temel alarak, NATO üyesi ülkeler de dahil, ittifakın stratejik açılımlarının mevcut güvenlik sistemini güçlendirmeyi aşarak, Avrupa ve komşu bölgeleri kapsayan, genişletilmiş bir güvenlik mimarisi inşa etmeye yöneldiği tezini savunmaktadır.

Bu perspektiften bakıldığında, NATO'nun stratejik planları yalnızca askeri boyutla sınırlı kalmayıp, normatif, teknolojik ve siyasal unsurları kapsayan çok katmanlı bir güvenlik sistemi çerçevesinde incelenmektedir. Böylece, stratejik planların kurumsal düzenlemeler, teknoloji temelli kapasite geliştirme girişimleri ve ittifak içi politik koordinasyon mekanizmalarıyla nasıl bütünleştiği ortaya konulmaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırma süreci, NATO'nun 2023–2025 döneminde geliştirdiği bölgesel savunma planlarını ve askeri-teknolojik dönüşüm stratejilerini incelemek üzere tasarlanmış olup, kurumsal yeniden yapılanma ve normatif düzen inşası bağlamında kapsamlı bir analiz sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, araştırma nitel yöntem çerçevesinde yapılandırılmış ve temel veri toplama tekniği olarak doküman analizi kullanılmıştır. İncelenen veriler, NATO tarafından yayımlanan zirve bildirileri, stratejik plan dokümanları, savunma üretim raporları ve yenilik programlarına ilişkin birincil kaynaklardan elde edilmiştir. Ayrıca güncel akademik literatürde ikincil veri kaynakları olarak değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde, teorik çerçevenin öngördüğü perspektif doğrultusunda eleştirel içerik analizi yöntemi benimsenmiştir. Seçilen belgelerdeki kurumsal söylemler, ilkesel yönelimler ve stratejik öncelikler tematik kodlama yoluyla sınıflandırılmıştır.

Sürdürülen çalışmanın tematik çerçevesi esas olarak neorealist teoriye dayandırılmıştır. Neorealizm, NATO'nun bölgesel savunma planlarını güç dengesi, caydırıcılık ve güvenlik rekabeti bağlamında anlamlandırmaya imkan tanımaktadır. Bununla birlikte, söylemsel boyutun analizinde güvenlikleştirme yaklaşımı tamamlayıcı bir analitik araç olarak kullanılmıştır. Ayrıca, askeri-teknolojik dönüşüm literatürü, ittifakın stratejik adaptasyon süreçlerini açıklamaya yönelik uygulamalı bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Ele alınan yöntemsel düzenleme sayesinde, NATO'nun yapısal dönüşümü teorik düzlemde neorealizm aracılığıyla incelenirken, söylemsel pratikler güvenlikleştirme yaklaşımıyla, teknolojik adaptasyon süreçleri ise askeri-teknolojik dönüşüm perspektifiyle ilişkilendirilmiştir. Böylece çalışma, hem kurumsal yeniden yapılanma sürecini hem de bölgesel güvenlik düzenine yönelik etkileri bütüncül bir şekilde değerlendirmektedir.

2.1 Kuramsal Temel

2023 sonrası NATO'nun stratejik dönüşümü, yalnızca güvenlik temelli kriz yönetimi refleksleriyle açıklanamayacak kadar çok boyutlu bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu süreç, kurumsal kapasite artırımı, teknolojik entegrasyon ve normatif düzen kurma mekanizmaları ile desteklenen çok katmanlı bir yeniden yapılanma olarak tanımlanabilir. Kuramsal olarak, NATO'nun 2023 sonrası stratejik dönüşümü, devletler ve uluslararası örgütlerin tehdit algılarını yeniden biçimlendirmelerini ve stratejik önceliklerini güncellemelerini zorunlu kılan bir güvenlikleştirme süreci olarak ele alınabilir. Bu süreç, NATO'nun yalnızca nesnel tehditlere tepki vermekle kalmayıp, aynı zamanda teknolojik ve kurumsal kapasitesini güçlendiren proaktif bir dönüşüm sergilediğini göstermektedir.

Çalışmada bu dönüşümü incelerken neorealizmi kuramsal çerçeve olarak benimsemekte ve güvenlikleştirme ile askeri-teknolojik dönüşümü, stratejik değişim ve karar alma süreçlerini analiz etmeye olanak sağlayan yöntemsel araçlar olarak kullanmaktadır. Bu yaklaşım, NATO'nun yeniden konumlanmasını güç dengesi ve tehdit algıları ile normatif güvenlik söylemleri ve teknolojik yenilikleri eşzamanlı olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır (Ek 2).

Neorealizm, uluslararası sistemin anarşik yapısına vurgu yaparak, devletlerin ve ittifakların güvenliklerini sürdürmek ve hayatta kalabilmek için güç artırma, güç dengesi oluşturma ve ittifak kurma gibi rasyonel stratejilere yöneldiğini savunur (Waltz, 1979; Mearsheimer, 2001). NATO'nun doğu kanadında gerçekleştirdiği yeniden konuşlanma planları, Kenneth Waltz'ın yapısalcı realizm kuramı ile John J. Mearsheimer'ın saldırgan realizm anlayışı çerçevesinde, güç projeksiyonuna dayalı caydırıcılık politikaları olarak değerlendirilebilir. Neorealist çerçeve, ittifakın genişleyen askeri ayak izi ve bölgesel savunma derinliğini, sistemsel düzeyde ortaya çıkan tehditlerin rasyonel bir yanıtı olarak kavrar (Waltz, 1979; Mearsheimer, 2001).

Güvenlikleştirme yaklaşımı, güvenliğin yalnızca nesnel tehditlerle değil, aynı zamanda söylemsel inşa süreçleri aracılığıyla da şekillendiğini analiz etmek için kullanılmaktadır (Buzan, Wæver, & de Wilde, 1998). Bu yaklaşıma göre, bir meselenin güvenlik tehdidi olarak kodlanması, onu siyasal gündemin dışına çıkarır ve olağanüstü önlemler almayı meşrulaştırır. NATO'nun son stratejik belgelerinde, siber tehditler, YZ temelli saldırı biçimleri, enerji hatlarının güvenliği ve uzay temelli askeri sistemler, artık sadece teknik konular değil, doğrudan güvenlikleştirilen alanlar olarak konumlandırılmaktadır (NATO, 2023, 2025; NATO ACT, 2023). Bu güvenlikleştirme pratikleri, NATO'nun klasik kolektif savunma mantığını, alan-ötesi güvenlik rejimleri üretme kapasitesine dönüştürmektedir.

Askeri-teknolojik dönüşüm yaklaşımı, savaşın doğasının siyasal amaçlar ve kuvvet kullanımıyla sınırlı kalmadığını, teknolojik ilerlemelere bağlı yapısal dönüşümler aracılığıyla yeniden tanımlandığını ileri sürmektedir (Adamsky, 2010). Bu perspektife göre, savunma sanayisinin dijitalleşmesi, YZ destekli komuta-kontrol ağları, otonom sistemler ve yüksek entegrasyonlu caydırıcı sistemler, çağdaş ittifakların kurumsal olarak yeniden yapılanmasında belirleyici hale gelmiştir.

NATO'nun "*Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic"* (DIANA, NATO için Savunma Yenilik Hızlandırıcı), *"NATO Innovation Fund"* (NATO Yenilik Fonu) ve *"NATO Allied Command*

Transformation" (ACT, NATO Müttefik Dönüşüm Komutanlığı)" gibi yapılar tarafından hazırlanan Strategic Foresight Analysis raporları ile "*Defense Production Action Plan"* (Savunma Üretimi Eylem Planı) gibi girişimler, teknolojik kapasiteyi artırmayı hedeflemektedir. Bu belgeler, NATO'nun güvenlik sistemini teknolojik üstünlük ilkesine dayalı olarak yeniden tanımladığını ortaya koymaktadır. (NATO, 2023, 2025; NATO ACT, 2023). Bu yaklaşım, teknolojik dönüşümü araçsal niteliğin ötesinde bir işlevle tanımlamak yerine, onu yapısal dönüşüm ve normatif yeniden yapılanma süreçlerinin kurucu bir parçası olarak konumlandırır (Adamsky, 2010).

Analiz kapsamında, neorealizm teorik temel olarak benimsenirken, güvenlikleştirme ve askeri-teknolojik dönüşüm analitik araçlar olarak kullanıldığında, NATO'nun güncel bölgesel savunma planları, güç ilişkileri, normatif ilkeler ve teknolojik kapasite etrafında şekillenen çok katmanlı bir stratejik dönüşüm projesiyle bağlantılı bir örgütsel güvenlik mimarisinin inşasına yönelmektedir. (Mearsheimer, 2001). Bu stratejik dönüşümün en somut yansımaları, 2023–2025 döneminde şekillendirilen yeni nesil bölgesel savunma planlarında gözlemlenmektedir.

NATO'nun son dönemde geliştirdiği bu planlar, ilk bakışta Rusya'nın doğrudan askeri tehditlerine ve Çin'in artan jeopolitik etkisine karşı geliştirilmiş kolektif savunma refleksleri olarak değerlendirilebilir (NATO, 2023, 2025; NATO ACT, 2023). Ancak yapısal bir analiz yapıldığında, bu planların yalnızca dış tehditlere yanıt vermekle sınırlı olmadığı, aynı zamanda NATO'nun uluslararası sistemdeki stratejik dengeleyici rolünü güçlendirmeyi hedeflediği ve bu nedenle mekansal ve teknolojik olarak yeniden konumlandığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında, Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde tarafından geliştirilen güvenlikleştirme yaklaşımı, savunma planlarını nesnel tehdit tanımlarının ötesine geçen ve siyasal gündemlerin güvenlik söylemi aracılığıyla kurgulandığı bir pratik olarak ele almak için kullanılmaktadır. NATO'nun stratejik belgelerinde yer alan siber tehditler, YZ temelli saldırı riski, enerji güvenliği gibi alanların *"varoluşsal tehdit"* olarak çerçevelenmiştir (Buzan, Wæver, & de Wilde, 1998). Bu söylemsel inşa sürecinin ampirik örnekleri olarak değerlendirilebilir.

Bu söylemsel güvenlik inşası, yalnızca tehdit tanımlarını biçimlendirmekle sınırlı kalmayıp, NATO'nun stratejik yönelimine ilişkin yeni bir güvenlik tahayyülünü kurumsallaştıran bir çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeve bağlamında, NATO'nun son strateji belgelerinde sıkça karşılaşılan *"high-intensity warfare"* (yüksek yoğunluklu harp), 'critical infrastructure resilience' (önemli altyapı dayanıklılığı) ve *"AI-enabled deterrence"* (YZ destekli caydırıcılık) (Ek 1) gibi ifadeler potansiyel tehditleri tanımlamanın yanında ittifakın stratejik önceliklerini ve kurumsal adaptasyon süreçlerini biçimlendiren kavramsal araçlar olarak işlev görmektedir. Bu kavramlar aynı zamanda, *"yüksek yoğunluklu çatışma* senaryolarını olağanlaştırmakta ve teknoloji merkezli caydırıcılık anlayışını meşrulaştıran bir güvenlik söyleminin parçası haline gelmektedir (NATO, 2023, 2025; NATO ACT, 2023).

NATO'nun güncel stratejik söylemiyle örtüşen biçimde, Freedman ve Kaldor'un öncülük ettiği askeri-teknolojik dönüşüm yaklaşımları, teknolojinin savaş araçlarının yanında savaşın doğasını, kapsamını ve

coğrafi boyutunu da köklü biçimde değiştirdiğini savunmaktadır (Freedman, 2017; Kaldor, 2012). NATO'nun DIANA, yenilik fonu ve ACT öngörü raporları, bu dönüşümün teknik niteliğinin ötesine geçerek kurumsal yapıların yeniden inşası ve doktrinel düzeydeki yönelimlerle eşgüdümlü biçimde ilerlediğini işaret etmektedir. Bu çerçevede NATO'nun YZ, siber güvenlik, uzay sistemleri ve otonom savunma platformları gibi ileri teknolojileri stratejik planlamasına entegre etmesi, örgütün klasik savunma modelinden uzaklaşarak daha proaktif, dirençli ve teknoloji-merkezli bir güvenlik mimarisi inşa ettiğini göstermektedir (NATO, 2023, 2025; NATO ACT, 2023).

2.2 Kavramsal ve Kuramsal Çözümleme

NATO'nun 2023–2025 döneminde hayata geçirdiği stratejik yönelimler, yalnızca askeri kapasitenin artırılmasına dönük teknik müdahalelerden ibaret değildir. Aksine, bu süreç, normatif, teknolojik ve mekansal unsurların eşgüdümlü biçimde devreye sokulduğu çok katmanlı bir stratejik yeniden konumlanma sürecine işaret etmektedir. Yeni bölgesel savunma planları, ileri konuşlanma hatları, hava savunma kümeleri ve savunma sanayii eşgüdüm girişimleri, İttifak'ın kendisini hem kurumsal düzeyde yeniden yapılandırdığını hem de bölgesel güvenlik düzenini yeniden kurgulayan bir aktöre dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır (NATO, 2023, 2025; NATO ACT, 2023). Örneğin, Baltık ülkeleri ve Polonya'da konuşlandırılan Very High Readiness Joint Task Force (VJTF) birimleri, NATO'nun kısa vadeli tehditlere hızlı tepki kapasitesini güçlendirirken, aynı zamanda ittifakın Doğu kanadındaki stratejik varlığını somutlaştırmaktadır (NATO, 2014). Benzer şekilde, Borzillo (2021) tarafından yapılan analizler, NATO'nun tehdit odaklı planlama yaklaşımının klasik caydırıcılık ile çok düzeyli güvenlik yönetimi arasındaki geçişi desteklediğini göstermektedir.

Bu dönüşüm, NATO'nun klasik caydırıcılıktan çıkıp, çok düzeyli güvenlik yönetimi, ağ tabanlı savunma işleyişi ve teknoloji temelli stratejik adaptasyon üzerinden yeniden tanımlandığını göstermektedir. Dolayısıyla, söz konusu yapılanma teknik bir savunma güncellemesinden ibaret değildir. NATO'nun bölgesel düzlemde norm üreten ve kurumsal düzen inşa eden bir aktör olarak stratejik konumlanışını yansıtan çok katmanlı bir dönüşüm süreciyle bağlantılıdır. Bu yeni yapı, klasik caydırıcılık doktrinini aşarak, coğrafi sınırları istikrarsız bölgelere karşı alan-kontrol merkezli güvenlik sistemlerine dönüştüren bir strateji çerçevesi sunmaktadır.

İttifakın doğudan güneye uzanan stratejik yayılımı, yalnızca muharip unsurların yeniden konuşlandırılmasına indirgenemeyecek ölçüde çok boyutlu bir içerik taşımaktadır. Bu yayılım, hava sahası kontrolü, deniz yetki alanlarının güvenliği, siber altyapıların korunması ve ileri teknolojiyle entegre edilmiş komuta-kontrol sistemlerinin mekansal olarak modüler biçimde yerleştirilmesi gibi çeşitli yapısal düzenlemeleri kapsamaktadır (NATO, 2023; NATO ACT, 2023).

Harita 1: NATO'nun 2023 bölgesel konuşlanma planı

(Kaynakça. Bu harita, Kaynak: NATO Vilnius Zirvesi Sonuç Bildirgesi, 2023' de yer alan veriler temel alınarak hazırlanmıştır.)

Süreç değerlendirildiğinde, Harita 1'de görüldüğü gibi, Baltıklar'dan Karadeniz'e, Kuzey Denizi'nden Güney Avrupa'ya kadar uzanan çok bölgeli savunma ağları, NATO'nun yeni güvenlik sisteminin temel taşı haline gelmiştir (NATO, 2023, 2025; NATO ACT, 2023).

Söz konusu dönüşüm, yalnızca stratejik belgeler düzeyinde kalmamış, aynı zamanda kurumsal programlar ve bölgesel planlama başlıkları altında somutlaşmıştır. Bu çerçevede, *"Baltık Savunma Hattı"*, *"Doğu Kalkanı"*, *"Kuzey Denizi"*, "Kuzey Gökyüzü" ve *"Avrupa Gökyüzü Kalkanı"* gibi girişimler, NATO'nun 2023 sonrası bölgesel yeniden yapılanma stratejisinin kurumsallaşmış uzantılarını temsil etmektedir (European Defence Agency, 2024). Bu yapılar, ittifakın klasik tehdit algısına dayalı savunma reflekslerinden farklı bir yönelimi temsil eder. Çok katmanlı entegrasyon, alan hakimiyeti ve sahaya dayalı güvenlik yapılanması gibi unsurlar, yeni bir güvenlik düzeninin kurumsal temellerini oluşturmaktadır.

Bu savunma konumlanmaları, taktik düzeyli konuşlanma planlarının ötesinde anlamlar taşır. Doğu kanadında derinlemesine savunma inşası, batı yönünde ise stratejik derinliğin kurumsallaştırılmasına yönelik kademeli yapısal hamlelerle ilişkilidir. NATO'nun Doğu kanadında kurduğu ileri hava savunma ve füze koruma sistemleri, üye ve partner ülkeler arasında güvenlik paylaşımını ve stratejik eşgüdümü güçlendirmektedir (NATO, 2023; NATO ACT, 2023). Bu yapı, ittifak içi komuta-kontrol mekanizmalarının işleyişini desteklemekte ve ülkeler arasında koordinasyon gerekliliğini ortaya koymaktadır (Borzillo, 2021). Böylece NATO'nun yeni bölgesel güvenlik ağları ve stratejik planlaması, gözlemlenebilir olgular üzerinden akademik olarak açıklanabilir bir çerçeve sunmaktadır.

Tablo 1: NATO'nun yeni bölgesel katmanları (2023–2025)

Stratejik Plan	Coğrafi Konum	Temel Amaç
Baltic Defence Line	Baltık ülkeleri (Estonya – Letonya – Litvanya)- Polonya	Radar ve kısa/orta menzilli füze sistemleriyle donatılmış statik savunma hattı. Hendek sistemleri, mobil yedek birlikler, elektronik gözetim, ileri konuşlanma.
East Shield/East Shield Initiative	Polonya, Romanya / Bulgaristan / Türkiye / Yunanistan hattı	Doğu cephesinde ileri üslenme, radar ve füze savunması altyapısı. Sabit ikmal hattı, elektronik harp altyapısı, lojistik egemenlik koridoru.
North Sky / North Seal	İskandinavya (Norveç, İsveç, Finlandiya, Danimarka)-Kuzey Denizi (Almanya, Hollanda, İngiltere)	IRIS-T SLM + radar sistemleri; 2023'te Danimarka ve İsveç katıldı. Enerji altyapısı koruması, denizaltı kablo güvenliği, uzay-temelli gözetim.
European Sky Shield Initiative (ESSI)	Avrupa genelinde 21 ülke (Türkiye ve Yunanistan dahil)	Arrow-3, Patriot, IRIS-T, Skyranger; çok katmanlı hava savunma entegrasyonu.
Karadeniz İleri Konuşlanma	Romanya – Bulgaristan	İleri üslenme, İHA/SİHA, hava sahası kontrolü.
Türkiye Stratejik Derinlik	Türkiye	Montrö dengesi, İHA/SİHA, hava-liman üsleri, lojistik merkez.
Güney Hava Komuta Ağı	İtalya – İspanya	NATO hava savunma ağı, erken uyarı sistemleri, güney Avrupa hava kontrol sistemi

(Tablo Vilnius Zirvesi Bildirisi 2023, NATO Annual Report 2024, NATO Watch Briefing No. 126 Haziran 2025 NATO Defence Planning Process, 2023–2025 Raporları'ndan derlenerek hazırlanmıştır.)

Tablo 1'deki bölgesel savunma planları, NATO'nun 2023–2025 dönemi stratejik yeniden konumlanma sürecinde harekât merkezli planlamadan farklı bir yönelimi kuramsal düzlemde temellendirir. Bu planlar, kurumsal önceliklerin, teknolojik kapasitenin ve ilkesel stratejilerin coğrafi düzlemde örgütlendiği yeni bir güvenlik tahayyülünün bileşenlerini oluşturmaktadır. Ayrıca NATO'nun klasik caydırıcılık paradigmasından uzaklaşarak, çok alanlı ve proaktif savunma inşasına yöneldiğini ortaya koymaktadır. Neorealist kuramsal bakış açısından değerlendirildiğinde, NATO'nun uluslararası sistemdeki kutup yapısına yanıt olarak hareket ettiği görülmektedir. Bu çerçevede, ittifakın bölgesel güvenlik sistemini yeniden inşa etmeyi ve sistemik tehditlere karşı kolektif savunma kapasitesini güçlendirmeyi hedeflediği söylenebilir (Waltz, 1979; Mearsheimer, 2001).

NATO'nun bu yeni yapılanması, salt güç projeksiyonuna dayalı bir askeri yeniden konuşlanma mantığıyla sınırlı kalmamakla birlikte, temel olarak *"hard power"* ve askeri stratejiyi destekleyen unsurları içermektedir. Bu yapı, söylemsel çerçevelemeler ve ileri düzey teknolojik bileşenler üzerinden şekillenen çok katmanlı bir güvenlik sisteminin kurumsal izdüşümünü yansıtır. Güvenlikleştirme yaklaşımı perspektifinden bakıldığında, tabloda yer alan planlar, yalnızca nesnel bir tehdit ortamına tepki vermekten ibaret değildir. Aksine, enerji hatları, siber altyapılar ve uzay tabanlı komuta ağları gibi belirli alanların güvenlik söylemi aracılığıyla istisna haline getirildiğini ve bu alanlara yönelik askeri stratejilerin bu söylem üzerinden meşrulaştırıldığını ortaya koymaktadır (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998). Örneğin Kuzey Gökyüzü/Kuzey Denizi Planı yalnızca deniz güvenliğine değil, aynı zamanda Avrupa'nın veri altyapısı ve enerji akış güvenliğine yönelik söylemsel bir güvenlik kurgusunun fiziksel karşılığı olarak şekillenmiştir. Benzer şekilde, ESSI kapsamında kurulan çok katmanlı hava savunma

sistemi, yalnızca hava tehditlerine karşı değil, Avrupa'nın stratejik kendi kendine yeterlilik arayışına yön veren bir kurumsal sembole dönüşmüştür.

Tablo 1, NATO'nun askeri-teknolojik dönüşüm stratejilerinin bölgesel güvenlik planlamasında nasıl somutlaştığını açık biçimde ortaya koyan bir yapısal örüntü sunar. YZ destekli istihbarat, gözetleme ve keşif altyapılarının, çok alanlı entegre komuta sistemlerinin ve siber-uzay destekli caydırıcılık unsurlarının, her bir bölgesel plana içkin biçimde yerleştirildiği görülmektedir. Bu durum, Dima Adamsky'nin (2010) vurguladığı gibi, teknolojinin savaşın doğasını dönüştüren yapısal bir kapasiteye dönüştüğünü ve NATO'nun bu kapasiteyi yalnızca araçsal değil, aynı zamanda kurumsal hegemonya inşa eden bir unsur olarak yeniden konumlandırdığını ortaya koymaktadır. Türkiye'nin stratejik derinlik kapasitesi, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ne dayalı Karadeniz güvenlik sistemindeki dengeleyici rolü ve İnsansız Hava Araçları (İHA) sistemleri aracılığıyla sağladığı katkı, NATO'nun yeni bölgesel savunma planlamasında belirleyici etkenlerden biri haline gelmiştir. Buna paralel olarak, Polonya'daki lojistik egemenlik ağı ile Kuzey Denizi'nin enerji ve veri koridoru olarak yeniden tanımlanması, coğrafi konumlandırmanın ötesinde teknolojik ve toplumsal altyapıların stratejik işlevleri üzerinden şekillenen çok boyutlu bir savunma mimarisine işaret etmektedir.

Yukarıda sunulan veriler, Tablo 1'de yer alan stratejik planların yalnızca savunmaya dayalı bir modelle sınırlı olmadığını göstermektedir. Bu stratejiler, NATO'nun yeni güvenlik anlayışının coğrafi, teknolojik ve normatif eksenlerde kurumsallaşmasını sağlayan çok katmanlı güvenlik yapılanmasının temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Söz konusu planlar, müttefik ülkelerin stratejik konumlarına, teknolojik yetkinliklerine ve algılanan tehdit tipolojilerine bağlı olarak farklı ölçeklerde güvenlik alanları oluşturmaktadır. Bu yönüyle ittifakın esnek güvenlik yapılanmasını desteklemektedir. Böylece homojen olmayan, ancak entegre edilebilir nitelikte bir güvenlik ağını kurumsallaştırdığını ortaya koymaktadır.

Böylelikle, 2023 sonrası yeni bölgesel planlar, kriz senaryolarına yönelik klasik harekât modelinin ötesine geçen bir içerik taşır. Bu yapı, jeopolitik alanların güvenlik kodları çerçevesinde yönetildiği ve teknoloji odaklı caydırıcılık sistemleriyle biçimlendirilen çok katmanlı bir güvenlik düzenine dayalıdır (NATO, 2023).

3. NATO'NUN YENİ BÖLGESEL STRATEJİK KONUMLANMASI

NATO'nun 2023–2025 dönemine ait bölgesel stratejik konumlanması, ittifakın klasik caydırıcılık paradigmasının ötesine geçerek, farklı coğrafi alanlarda özel olarak tasarlanmış savunma düzenlemeleri ve girişimlerin hayata geçirilmesini hedeflemektedir. Baltık Bölgesi'nden Doğu Avrupa'ya, Kuzey Denizi'nden Avrupa Gökyüzü Kalkanı Girişimi'ne (ESSI) kadar uzanan bu bölgesel stratejik konumlanmalar ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır.

3.1 Baltık Savunma Hattı

Baltık Savunma Hattı, Estonya, Letonya ve Litvanya sınırlarında konuşlandırılmış çok katmanlı bir savunma kompleksidir ve klasik sınır savunma paradigmalarını aşan entegre bir yapıyı temsil eder. Hendekler, insansız gözetim platformları, elektronik harp istasyonları, çok alanlı mobil rezerv birlikler ve acil üretim/ikmal hatlarıyla desteklenen sistem, statik savunmadan ileri harekat ve önleyici güvenlik kapasitesine uzanan stratejik bir yaklaşımı somutlaştırmaktadır (NATO, 2023). NATO'nun doğu kanadında yürütülen derinlemesine konuşlanma, yalnızca statik savunma hatlarının inşasıyla sınırlı kalmayıp, ileri harekât kapasitesiyle entegre edilen önleyici güvenlik alanlarının sistematik biçimde tesisine dayalı bir stratejik yönelimi yansıtır.

2023 Vilnius Zirvesi'nde onaylanan yeni bölgesel planlar ve NATO Müttefik Dönüşüm Komutanlığı tarafından yayımlanan Strategic Foresight Analysis 2023 ile Defence Production Action Plan 2025 (NATO ACT, 2023; NATO, 2025) belgeleri, Baltık bölgesine yönelik çok katmanlı savunma kümelenmesini açık biçimde tanımlamaktadır. Bu belgeler, ittifakın savunma kapasitesini sadece kara ve hava savunmasıyla sınırlamamakta, aynı zamanda siber güvenlik ve ileri üretim hatları gibi teknoloji temelli stratejik araçlarla bütünleştiren entegre bir güvenlik mimarisi ortaya koymaktadır. Böylece Baltık Savunma Hattı, bir savunma hattı olmanın ötesine geçerek NATO'nun ileri caydırıcılık stratejisinin somut mekansal ve teknolojik yansımalarını temsil etmektedir. Bununla birlikte, çok katmanlı ve teknoloji odaklı yapının maliyet ve uygulama kapasitesi açısından sınırlılıkları mevcuttur.

Bu sınırlılıkların aşılmasına yönelik olarak, hattın harekât kapasitesi Baltık ülkelerinde kurulan savunma sanayi ortaklıkları ve NATO üretim üsleri ile desteklenmektedir. Litvanya ve Letonya'daki kalıcı üs hatları, ileri caydırıcılık stratejisinin hem fiziksel hem de kurumsal temsillerini güçlendirmektedir. (NATO, 2023, 2025; NATO ACT, 2023). Neorealist perspektiften bakıldığında, Baltık Savunma Hattı, NATO'nun güç dengesi ve caydırıcılık stratejilerini somutlayan bir araç olarak işlev görmektedir. Ele alınan askeri-teknolojik dönüşüm araçları, hattın statik savunmadan ileri harekât ve çok katmanlı güvenlik kapasitesine geçişini açıklamada kritik rol oynamaktadır. Güvenlikleştirme yaklaşımı ise NATO'nun konvansiyonel tehditlerin yanı sıra siber ve hibrit tehditleri de stratejik öncelik olarak belirlediğini ortaya koymaktadır.

Hattın çok katmanlı ve teknoloji odaklı yapısı, maliyet ve uygulama kapasitesi açısından bazı sınırlılıkları barındırmaktadır. Özellikle küçük ekonomilere sahip Baltık ülkelerinde, GSYH'nin %5'i hedeflenen savunma harcamalarının sürdürülebilirliği ve ileri üretim/operasyon hatlarının etkinliği belirsizlik yaratmaktadır. Ayrıca, bölgesel siyasi algılar ve potansiyel provokatif etkiler, NATO'nun diplomatik denge politikasını zorlayabilmektedir. Kurumsal yenilikler (DIANA, NATO Innovation Fund) teorik entegrasyonu desteklese de harekatlara yönelik koordinasyon ve hızlı müdahale kapasitesinin pratikteki etkinliği halihazırda tartışmalıdır.

3.2 Doğu Kalkanı

Polonya'da geliştirilen Doğu Kalkanı girişimi, yalnızca sınır güvenliği sağlayan ileri konuşlanma yapılarından ibaret olmayan, çok katmanlı ve altyapısal bir savunma sistemi olarak şekillendirilmiştir. Bu sistem, Rusya sınırına yakın alanlarda konumlandırılan elektronik harp üsleri, zırhlı birlik sevk noktaları, NATO destekli komuta-kontrol merkezleri ve sabit ikmal hatlarıyla entegre bir şekilde işletilmektedir (Howorth, 2019; NATO, 2023; NATO ACT, 2023). Yapının teknolojik ve normatif ağırlığı, ileri caydırıcılık stratejisinin yalnızca konvansiyonel tehditleri değil, siber ve hibrit tehditleri de kapsayan çok boyutlu bir güvenlik mimarisine dönüşmesini sağlamaktadır.

Doğu Kalkanı girişimi, askeri varlığın artırılmasının ötesinde, Polonya üzerinden Baltıklar'a uzanan stratejik lojistik koridorun kurulması yoluyla bölgesel harekât denetimini sağlamayı hedeflemektedir. Tedarik zinciri hakimiyeti, hızlı takviye kabiliyeti ve sabit altyapı güvenliği gibi unsurlar, NATO'nun ileri caydırıcılık stratejisi çerçevesinde bölgesel düzeyde yeniden biçimlendirilmiş bir savunma anlayışının temel bileşenlerini oluşturmaktadır (Howorth, 2019; NATO, 2025).

Girişim, yalnızca ileri konuşlanma pratiğine dayanmakla kalmayıp, lojistik egemenlik kurma hedefi ve tedarik altyapısının kalıcı biçimde inşası yoluyla bölgesel stratejik denetimi kurumsallaştıran çok katmanlı bir güvenlik yapısını temsil etmektedir. Ancak çok katmanlı ve altyapı odaklı yapının maliyet ve harekata yönelik kapasite açısından sınırlılıkları bulunmaktadır. Özellikle ileri üretim hatlarının etkinliği ve kalıcı altyapı maliyetleri, bölgesel ekonomik ve lojistik koşullarla doğrudan ilişkilidir. Ayrıca, sistemin bölgesel siyasi algıları ve potansiyel provokatif etkileri, NATO'nun diplomatik denge politikasının dikkate alınmasını gerektirmektedir. Kurumsal koordinasyon mekanizmaları ve komuta-kontrol süreçlerinin pratikteki etkinliği, teorik bütünleşmenin ötesinde harekatların başarısı için kritik rol oynamaktadır.

3.3 Kuzey Denizi/Kuzey Gökyüzü

Almanya, Hollanda ve İngiltere öncülüğünde geliştirilen Kuzey Denizi/Kuzey Gökyüzü planı, NATO'nun 2023 sonrası bölgesel yeniden yapılanma stratejisinin Kuzey Denizi eksenini temsil etmektedir. Bu plan, yalnızca deniz sahası güvenliğini sağlamaktan öte, enerji arzının korunması, denizaltı kablo hatlarının güvence altına alınması, çok uluslu gözetim ve istihbarat paylaşımı gibi alanlarda kurumsallaşmış savunma yapıları geliştirmeyi hedeflemektedir (European Defence Agency, 2024; NATO, 2023; NATO ACT, 2023). Kuzey Denizi, Avrupa'nın enerji ve veri hatlarının merkezi konumunda bulunması nedeniyle jeoteknolojik caydırıcılık açısından öncelikli güvenlik havzası olarak tanımlanmıştır (European Defence Agency, 2025; IISS, 2024).

"North Sky Maritime Surveillance" Initiative (Kuzey Gökyüzü Deniz Gözetim Girişimi) kapsamında bölgeye, denizaltı karşıtı sonar sistemleri, radar izli devriye gemileri, çok uluslu deniz gözetim merkezleri, uzay-temelli istihbarat aktarım sistemleri ve YZ destekli deniz harekât ağı kurulması planlanmaktadır (European Defence Agency, 2025). Bu yapı, NATO'nun çok alanlı caydırıcılık doktrini

uyarınca kara, deniz, hava, siber ve uzay alanlarını entegre eden yeni nesil bölgesel savunma planlarının temel bileşenlerinden biridir (NATO ACT, 2023).

Planın teknolojik ve normatif ağırlığı, bölgesel caydırıcılık kapasitesini artırmaktadır. Aynı zamanda siber ve hibrit tehditlere karşı çok boyutlu bir güvenlik mimarisi oluşturulmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte, altyapı yoğunluğu ve yüksek maliyetler, harekatlarla ilgili koordinasyon ve çok uluslu entegrasyon süreçlerinde pratik sınırlılıklar yaratabilmektedir. Bölgesel siyasi algılar ve olası provokatif etkiler de diplomatik dengeyi zorlayabilecek unsurlar arasında yer almaktadır. Kurumsal mekanizmalar ve komuta-kontrol süreçlerinin etkinliği, planın sahadaki başarısı açısından kritik önem taşımaktadır.

3.4 Avrupa Gökyüzü Kalkanı Girişimi (ESSI)

En kapsamlısı olan ESSI, Almanya öncülüğünde 13 Ekim 2022 tarihinde 15 Avrupa ülkesinin katılımıyla başlatılmıştır. 2024 yılı başında üye sayısı 21'e yükselmiş ve 15 Şubat 2024 tarihinde Türkiye ile Yunanistan'ın katılımıyla genişlemiş olup, Avrupa hava sahasında katmanlı, entegre ve müşterek bir hava ve füze savunma sistemi oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu sistem, Avrupa'nın yüksek irtifa balistik füze, seyir füzesi, insansız hava araçları ve hipersonik tehditler karşısında çok boyutlu caydırıcılığını artıracak şekilde yapılandırılmaktadır (NATO, 2024; German Federal Ministry of Defence, 2023).

ESSI kapsamında oluşturulan dört katmanlı hava savunma sistemi, farklı menzil ve irtifa aralıklarına sahip sistemlerin, tespit edilen tehdit türlerine göre çok katmanlı ve entegre biçimde konuşlandırılmasını esas almaktadır. Bu yapı, uzun menzilli balistik füze tehditlerine karşı *"Arrow-3"* gibi yüksek irtifa sistemlerini, orta menzilli tehditlere karşı *"Patriot"* sistemlerini, kısa ve çok kısa menzilli hava tehditlerine karşı ise *"IRIS-T"* ve *"Skyranger"* gibi sistemleri birbirini tamamlayacak şekilde konuşlandırmayı öngörmektedir (European Defence Agency, 2024; NATO, 2023, 2024). Böylece ESSI, Avrupa hava sahasının farklı katmanlarında eş zamanlı koruma sağlayacak, modüler ve birlikte çalışabilir bir savunma ekosistemi kurmayı hedeflemektedir. Dört katmandan oluşan bu sistem, yalnızca geleneksel füze ve hava saldırılarına karşı değil, dron sürüleri ve seyir füzeleri gibi hibrit tehditlerin bertarafına yönelik olarak da yapılandırılmıştır.

ESSI'nin teknik altyapısı kadar önemli bir yönü de NATO komuta-kontrol yapısıyla uyumlu çalışması, ortak satın alma ve bakım merkezlerinin kurulması ve Avrupa'da hava savunma kabiliyetlerinin coğrafi olarak eşgüdüm içinde yayılmasıdır (NATO ACT, 2023; NATO, 2024). Bu yönüyle ESSI, yalnızca savunma odaklı bir girişim değil, Avrupa'nın stratejik bağımsızlığını güçlendirme ve savunma sanayisini bütünleşik bir yapıya kavuşturma hedeflerini içeren çok işlevli bir güvenlik sistemi olarak yapılandırılmıştır (Howorth, 2024). NATO çatısı altında yapılandırılan ESSI, katılımcı ülkelerin büyük çoğunluğunun Avrupa Birliği üyesi olması nedeniyle uzun vadede Avrupa'nın kolektif savunma kapasitesinin merkezileşmesine yönelik stratejik bir yönelimi de temsil etmektedir (NATO, 2024).

Jolyon Howorth'un (2024) vurguladığı üzere, Avrupa'nın stratejik kapasitesini kolektif düzeyde bağımsızlaştırma yönelimi, yalnızca kuvvet yapılanması veya bütçe artışıyla sınırlı bir strateji değildir. Bu yönelim, karar alma süreçlerinde kurumsal bağımsızlığın sağlanması, teknolojik bağımsızlığın inşası ve savunma sanayii içi entegrasyonun derinleştirilmesi gibi çok boyutlu hedefleri kapsamaktadır. ESSI, bu bağlamda ortak Avrupa hava savunma sanayisinin kurumsallaşması ve karar süreçlerinde NATO dışı Avrupalı ağırlığın artması açısından dikkat çekici bir örnek oluşturmaktadır.

Avrupa'nın çok katmanlı hava savunma ihtiyacını karşılamaya yönelik teknik bir girişim olmasının ötesinde, ESSI aynı zamanda Avrupa'nın uluslararası sistemde stratejik yönelimlerini bağımsız biçimde belirleme iradesi ve çok kutuplu güvenlik düzenine entegrasyon arayışının somut bir tezahürüdür. Bu sistemin geliştirilmesi, Avrupa'nın NATO'ya bağımlı olmayan, kendi normatif ve harekata yönelik kapasitesini artırma eğilimi ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, Tablo 2, NATO'nun 1999–2014 dönemi ile 2023–2025 dönemi arasında geçirdiği askeri-stratejik dönüşümü karşılaştırmalı olarak göstermektedir.

Tablo 2: 1999–2014 ve 2023–2025 dönemleri arasında NATO'nun yapısal unsurlarındaki dönüşüm

S. Nu.	Yapısal Unsur	1999-2014 Dönemi	2023-2025 Dönemi
1	Stratejik komuta yapısı	SACEUR/SACLANT İkili yapı (transatlantik odaklı)	SACEUR+DIANA+NATO Innovation Fund tabanlı çok merkezli yapı
2	Ana bölgesel komutanlıklar	3 bölgesel komutanlık (Norfolk,Napoli,Brunssum)	Baltık, Polonya, Karadeniz, Kuzey Denizi eksenli 7+bölgesel planlar
3	İleri konuşlanma sistemi	Minimal seviyede sınırlı tatbikat ve yığınak	Kalıcı ileri konuşlanma+North Shield+East Shield
4	Savunma sanayi koordinasyonu	NATO Maintenance and Supply Agency (NAMSA)	Defense Production Action Plan+DIANA
5	Hava savunma ağları	Patriot sınırlı entegrasyonu	ESSI:Arrow-3,Patriot, Skyranger, IRIS-T entegrasyonu
6	YZ ve siber bileşenler	Pasif siber savunma yaklaşımı	AI-enabled ISR+ aktif siber komuta birimleri
7	Uydu ve uzay destekli komuta	Yok (uydu,verileri ABD merkezli)	Otonom uydu destekli erken uyarı ve gözetim ağı
8	Çok katmanlı bölgesel savunma planları	Yok, kriz temelli senaryolar	Baltıc Defence Line, East Shield, North Sky, ESSI

(Kaynakça, Allied Transformation Command Reports, 1999–2025 resmî belgelerinden derlenmiştir.)

Tablo 2'de görüldüğü gibi, NATO'nun yapısal unsurlarında meydana gelen değişimler, salt kuvvet konuşlandırma veya komuta organizasyonlarındaki taktiksel revizyonlardan ibaret değildir. Aksine, stratejik komuta yapısının SACEUR/SACLANT ikili sisteminden DIANA ve NATO Yenilik Fonu gibi çok merkezli ve teknoloji tabanlı yeni yapılara dönüşümü, ittifakın savunma stratejisini kurumsal yenilik ve teknolojik üstünlük ekseninde yeniden yapılandırılmaya çalışıldığını göstermektedir.

Aynı şekilde, ileri konuşlanma sistemlerinin minimal tatbikat ve yığınak yaklaşımından kalıcı konuşlanma stratejisine geçişi, Kuzey Kalkanı ve Doğu Kalkanı gibi planlarla bölgesel caydırıcılığın mekansal temelde kurumsallaştırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Savunma sanayii

koordinasyonunun NAMSA, NATO düzeyinden, Savunma Üretimi Eylem Planı ve DIANA temelli bir eşgüdüm modeline dönüşümü, NATO'nun salt bir askeri ittifak olmanın ötesine geçerek savunma üretimi ve tedarik zinciri yönetiminde kurumsal düzen kurucu niteliğini pekiştirdiğini göstermektedir.

Tablo 2 ayrıca, YZ ve siber yeteneklerin pasif savunmadan YZ destekli aktif komuta kontrol sistemlerine dönüşümünü, uzay tabanlı komuta altyapılarının ABD merkezli veri bağımlılığından özerk erken uyarı sistemlerine yönelmesini ve son olarak çok katmanlı bölgesel savunma planlarının kriz-temelli senaryolardan Baltık Savunma Hattı, ESSI ve Kuzey Gökyüzü gibi somut sistemlere dayalı entegre yapılara dönüşümünü göstermektedir.

Bu çerçevede NATO'nun geçirdiği dönüşüm, yapısal kapasitenin yanı sıra normatif, teknolojik ve mekansal bileşenleri içeren bir güvenlik sistemi inşa süreciyle ilerlemektedir. ESSI gibi girişimler ise bu dönüşümün Avrupa ölçeğinde yankı bulan, stratejik bağımsız karar vermeye yönelik kurumsal arayışları somutlaştıran çıktılarıdır. Bu kapsamda, Tablo 2, NATO'nun 1999–2014 dönemi ile 2023–2025 dönemi arasında geçirdiği askeri-stratejik dönüşümü karşılaştırmalı olarak göstermektedir.

4. ASKERİ-TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM VE SAVUNMA SANAYİ ENTEGRASYONU

2023 sonrası dönemde NATO, teknolojiyi güvenlik sisteminin destekleyici bir bileşeni olmaktan çıkararak stratejik ve harekât yapısının merkezine konumlandırmıştır. Bu değişim, ittifakın karşı karşıya olduğu asimetrik ve hibrit tehdit ortamına adaptasyon sağlama ve küresel rekabet gücünü artırma çabalarının ayrılmaz bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Gelişmiş YZ uygulamaları, otonom sistemler, siber güvenlik yetenekleri ve veri analitiği gibi teknolojik unsurlar, karar alma süreçlerinden harekât planlamasına kadar NATO'nun tüm harekât faaliyetlerine entegre edilmektedir. Bu sayede ittifak, bilgi üstünlüğü sağlama, hızlı tepki verme ve harekatlarla ilgili koordinasyonu güçlendirme kapasitesine erişmektedir. Ayrıca, dijitalleşme ve ileri teknoloji kullanımının stratejik entegrasyonu, yalnızca teknik bir araç olmaktan çıkarak NATO'nun normatif ve kurumsal stratejilerinin belirleyicisi haline gelmiş ve caydırıcılık ve ileri harekât doktrinlerinin yeniden biçimlenmesinde kritik bir rol üstlenmiştir.

Analiz çerçevesinde teknoloji, ittifakın güvenlik mimarisinde hem stratejik hem de normatif ağırlığı olan merkezi bir unsur olarak konumlanmaktadır. Bu yönelimin üç ana boyutu bulunmaktadır. Birincisi, yapay zeka ve otonom sistemlerin savunma doktrinlerine entegrasyonu, ikincisi, savunma sanayi entegrasyonu ve üretim süreçlerini hızlandırmaya yönelik kurumsal programlar, üçüncüsü ise uzun vadeli ekonomik ve siyasal bağımsız karar verme hedefi çerçevesinde teknolojiye dayalı stratejik kapasite inşasıdır (NATO, 2025, 2023; NATO ACT, 2023). Bu üç boyut, NATO'nun son strateji belgelerinde açıkça tanımlanmakta ve ittifakın yeni nesil güvenlik sisteminin temel yapı taşları olarak konumlandırılması zorunlu hale gelmiştir.

Grafik 1: NATO'nun askeri yapısının dönüşümü (1999–2025)

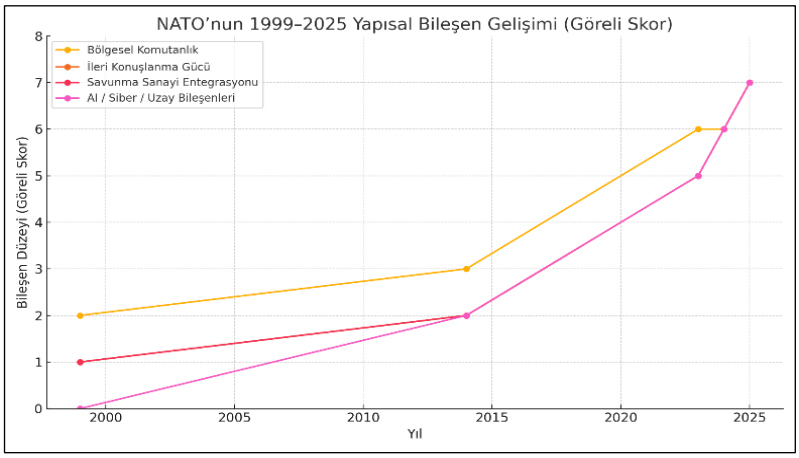

(Kaynakça, NATO (2023), NATO Watch (2025), DIANA (2023), SETA (2025), SWP (2023), Hensoldt (2023), NATO Innovation Fund (2023))

Grafik 1'de, NATO'nun askeri yapısındaki dönüşümün tarihsel eksende nasıl yapılandığını göstermektedir. Özellikle 2023–2025 döneminde, NATO'nun bölgesel komutanlıklarının sayısı ve etkisi belirgin biçimde artmıştır. İleri konuşlanma gücü, altı katmandan oluşan yeni sistemlerle derinleştirilmiş, savunma sanayi ile entegrasyon kurumsal bir yapıya kavuşturulmuş, YZ, siber ve uzay bileşenleri ise merkezi komuta yapısına doğrudan entegre edilmiştir.

4.1 YZ, Siber ve Uydu Sistemleri

2023 sonrası dönemde NATO'nun savaş konsepti, klasik askeri kuvvet paradigmasından uzaklaşarak çok alanlı, teknoloji merkezli ve algoritmik karar alma süreçlerini önceliklendiren bir güvenlik sistemi doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Bu süreçte YZ destekli ISR sistemleri, ittifakın harekât tasarımında merkezi bir konuma yerleştirilmiş olup (NATO ACT, 2024), insansız hava ve kara platformları, sensör füzyon teknolojileri, uydu veri analiz sistemleri ve gerçek zamanlı karar destek algoritmalarıyla entegre biçimde çalışarak, klasik istihbarat döngüsünün ötesinde öngörücü ve otonom analiz yetenekleri sunmaktadır. Bu yapı hem asimetrik hem de hibrit tehditlerin harekata etkisini minimize edecek şekilde tasarlanmış ve stratejik planlama ile caydırıcılık mekanizmalarıyla doğrudan ilişkilendirilmiştir (NATO ACT, 2024).

NATO'nun 2024 tarihli *"AI Integration Roadmap"* belgesinde belirtildiği üzere, YZ destekli ISR altyapıları sadece harekât düzeyiyle sınırlı kalmayıp, stratejik planlama süreçlerine ve caydırıcılık mimarisine entegre edilmektedir. Otonom sensörler, düşman faaliyet örüntülerini öğrenebilen sistemler, hedef önceliklendirme algoritmaları ve ortak veri merkezlerine bağlı komuta-kontrol modülleri, ittifakın karar döngüsünü hızlandıran kritik teknolojik bileşenler olarak ön plana çıkmaktadır (NATO, 2025, 2023–2025). Bu yapı, bölgesel siyasi algılar ve potansiyel provokatif risklerin yönetilmesini kolaylaştırmakta, NATO üye ülkelerinin koordinasyon kapasitesini artırmakta ve asimetrik tehditlere karşı kolektif direnç mekanizmalarını güçlendirmektedir.

Siber savunma kapasitesi, NATO'nun 2025–2045 stratejik teknoloji vizyonunda destekleyici bir unsur olmaktan çıkarak bağımsız bir caydırıcılık ekseni olarak konumlandırılmıştır. Strategic Technology

Agenda belgesine göre (NATO, 2025), siber alan artık kara, deniz, hava, uzay ve bilgi sahaları ile eşdeğer beşinci harekât sahası olarak tanımlanmış ve çok katmanlı, otonom sistem tabanlı çözümlerle entegre edilmiştir. Bu çerçevede, üye ülkelerin kritik altyapılarına yönelik siber saldırılar, ulusal tehdit olmanın ötesinde, kolektif savunma prensibi doğrultusunda NATO'nun 5. Maddesi kapsamında ele alınmaktadır.

NATO, siber tehdit ortamına karşı YZ destekli tespit, sınıflandırma ve otomatik karşılık sistemlerine yatırım yaparak, stratejik planlama ve harekata yönelik karar alma süreçlerini güçlendirmektedir. Bu dönüşüm, Strategic Foresight Analysis 2023 raporunda öngörülen dijital savaş doktrinleri ile uyumlu olarak, yalnızca savunma değil, aktif siber caydırıcılık, dağıtık tehdit istihbaratı paylaşımı, kuantum şifreleme uygulamaları ve normatif düzenlemelerin tesisini de içeren kurumsal boyutları kapsamaktadır (NATO ACT, 2023; NATO, 2025).

Sonuçta, NATO'nun 2045 yılına uzanan uzun vadeli teknolojik perspektifinde siber güvenlik, destekleyici bir unsur olmaktan çıkarak çok alanlı caydırıcılık stratejisinin merkezinde konumlanan çekirdek bir kapasite haline gelmiştir. Bu durum, ittifakın klasik kara, deniz ve hava sahaları ile sınırlı olmayan entegre harekât anlayışına geçişini ve siber alanın hem savunma hem de caydırma fonksiyonlarını eş zamanlı olarak üstlendiğini göstermektedir. 2023 Vilnius Zirvesi'nde onaylanan dijital dönüşüm ve siber savunma belgeleri, YZ destekli tehdit tespiti, otonom karar sistemleri ve gelişmiş şifreleme teknolojilerine yapılan yatırımlar aracılığıyla siber güvenliğin çok alanlı caydırıcılık sisteminin merkezi bileşeni olduğunu teyit etmektedir. Bu kapsamda siber güvenlik, bilgi üstünlüğünün sağlandığı, harekât sürekliliğinin garanti altına alındığı, kritik altyapıların korunduğu ve karar alma süreçlerinde zaman kazandıran dijital reflekslerin geliştirildiği dinamik bir mücadele alanı olarak konumlanmaktadır.

4.2 Savunma Üretimi Eylem Planı

2025 yılında Lahey Zirvesi'nde açıklanan Savunma Üretimi Eylem Planı, NATO'nun askeri kapasite ile stratejik endüstriyel hazırlık kapasitesini eşzamanlı olarak güçlendirmeye yönelik somut bir adımı temsil etmektedir. Bu plan, ittifak üyesi ülkeler arasında tedarik zinciri entegrasyonunu, ortak araştırma-geliştirme (Ar-Ge) platformlarının oluşturulmasını, modüler ve esnek üretim hatlarının yaygınlaştırılmasını ve kritik savunma sanayii bileşenlerinin dijital takibini içeren bütüncül bir üretim stratejisi olarak tasarlanmıştır. Stratejik olarak, Eylem Planı yalnızca askerî harekât kapasitesini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda teknoloji ve normatif düzenlemelerle desteklenen ileri üretim kabiliyetlerinin bölgesel caydırıcılık ve kriz yönetimi kapasitesini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Plan kapsamında, esnek ve modüler üretim hatları, özellikle asimetrik ve hibrit tehdit senaryolarında hızlı tepki ve tedarik kapasitesini artıracak şekilde yapılandırılmıştır. Kritik savunma sanayii bileşenlerinin dijital takibi, NATO bünyesinde ortak veri paylaşımı ve komuta-kontrol mekanizmalarıyla entegre edilerek hem harekât koordinasyonu hem de olası provokatif risklerin yönetimi açısından güvence sağlamaktadır.

Bu çerçevede Savunma Üretimi Eylem Planı, kurumsal ve lojistik kapasiteyi artırmanın ötesinde, NATO'nun çok alanlı güvenlik doktrinini destekleyen teknoloji merkezli bir stratejik araç olarak konumlanmaktadır. Plan, ittifakın uzun vadeli askeri-teknolojik adaptasyon hedefleri ile uyumlu şekilde, ileri üretim kapasitesi, kurumsal iş birliği ve dijital entegrasyon bileşenlerini bütünleştirmekte ve böylece NATO'nun krizlere hızlı, entegre ve sürdürülebilir yanıt verebilme kapasitesini güçlendirmektedir.

Planın temel bileşenleri arasında şunlar yer almaktadır. Birincisi, kritik malzeme ve mühimmat stokunun senkronize planlamayla yönetilmesi, ikincisi, yüksek öncelikli sistemler için çok kaynaklı üretim ağlarının kurulması, üçüncüsü, savunma üretiminde yapay zeka, makine öğrenimi ve dijital ikiz teknolojilerinin uygulanması, dördüncüsü ise NATO ülkeleri arasında dijital tedarik zinciri izleme platformunun kurulmasıdır (NATO, 2025).

Söz konusu plan yalnızca üretim süresini kısaltmayı hedeflememektedir. Aynı zamanda kriz dönemlerinde hızlandırılmış üretim kapasitesi oluşturmayı, yüksek mobiliteye sahip modüler savunma tesisleri geliştirmeyi ve dağıtık üretim sistemleri yoluyla NATO'nun stratejik karar alma yeteneğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır (NATO, 2025). Özellikle Baltıklar, Polonya, Almanya ve Fransa'da planlanan yeni üretim merkezleri, ulusal savunma ihtiyaçlarını karşılamanın ötesinde, Avrupa genelinde gelişen bölgesel güvenlik kümelenmeleriyle uyumlu biçimde faaliyet göstermeyi hedeflemektedir. Bu merkezler, üretim ve tedarik zincirlerinin bölgesel düzeyde senkronize edilmesi, lojistik sürekliliğin sağlanması ve kriz anlarında hızlı mobilizasyonun desteklenmesi gibi hedeflerle, NATO'nun çok katmanlı savunma sistemine entegre edilmiştir.

4.3 Stratejik Bağımsız Karar Verme Süreci

NATO'nun 2025 yılı itibarıyla öngördüğü %5 savunma harcaması hedefi, yalnızca mali bir yükümlülük olmanın ötesinde, ittifak içindeki karar alma süreçlerinde siyasal ağırlık ve stratejik nüfuz kapasitesini doğrudan etkileyen kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda, üye devletlerin gayrisafi yurtiçi hasılalarının (GSYH) en az %5'ini savunma harcamalarına tahsis etmeleri istenmekte ve böylelikle NATO bünyesinde asgari ortak kapasite eşiklerinin tesis edilmesi hedeflenmektedir (CSIS, 2025). Ancak bu taahhüt, kolektif güvenliğin mali sürdürülebilirliğinin sağlanmasının ötesinde, kurumsal temsil ve liderlik dinamiklerini de yeniden şekillendiren stratejik bir işlev üstlenmektedir. NATO Stratejik Konsept belgeleri ve savunma sanayii politikaları incelendiğinde, yüksek savunma harcaması yapan ülkelerin, komite yapılarında, komuta zincirinde ve doktrin geliştirme süreçlerinde daha belirgin bir söz hakkına sahip olduğu gözlemlenmektedir.

CSIS'in 2025 tarihli analizine göre, %5 hedefi sadece bir *"harcama standardı"* olmayıp, NATO içindeki politik denge, yük paylaşımı adaleti ve stratejik liderlik hakkını doğrudan etkileyen mekanizmaları içermektedir (CSIS, 2025). Bu durum, ittifakın kurumsal yapılanmasında teknoloji temelli liderlik kapasitesinin yalnızca harekata yönelik üstünlük sağlamadığını, aynı zamanda ilkesel ve yönetsel liderlik alanlarını dönüştürdüğünü göstermektedir. Dolayısıyla, YZ, otonom sistemler, siber

yetenekler ve stratejik üretim altyapıları gibi ileri teknolojilere sistematik yatırım yapan ülkeler, teknik kapasitenin ötesinde, kurumsal hegemonya ve stratejik yönlendirme gücünü de elde etmektedir. Bu bağlamda teknoloji, basit bir araç olmanın ötesine geçerek NATO içinde hem harekata yönelik hem de normatif liderliği şekillendiren temel bir kapasite haline gelmektedir (Freedman, 2017).

5. NATO'NUN MERKEZ-ÇEVRE HİYERARŞİSİ VE GÜVENLİK SİSTEMİ

NATO'nun 2023 sonrası dönemde inşa ettiği yeni güvenlik yapılanması, yalnızca coğrafi konuşlanma planları ile sınırlı kalmayıp, kurumsal karar alma hiyerarşisi, fonksiyonel işbölümü ve teknoloji tabanlı yönetim süreçleri temelinde yeniden şekillenmektedir. Bu bağlamda ittifak içindeki güvenlik yapısı, *"çok halkalı"* bir organizasyonel çerçeve kazanmakta ve karar, uygulama ile stratejik normatif yetkinlikler arasındaki ilişkileri yeniden tanımlamaktadır.

ABD, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi merkez ülkeler, stratejik planlama, normatif çerçeve oluşturma, caydırıcılık paradigmasının tanımlanması ve ileri teknoloji yönetişimi gibi alanlarda belirleyici aktörler olarak konumlandırılmıştır. Buna karşılık, Türkiye, Romanya, Polonya ve Baltık ülkeleri, coğrafi olarak Rusya'ya sınır veya yakınlıkları nedeniyle NATO'nun kuvvet konuşlanması, ileri üs yerleşimleri, gözetim, ikmal ve kriz yanıt görevleri açısından stratejik öneme sahiptir. Bununla birlikte, bu ülkeler savunma konseptlerinin belirlenmesi ve ittifak planlamasında da etkin rol oynamaktadır. Bu durum, NATO içindeki karar alma gücü ile harekât sorumluluklarının dağılımında bir asimetri yarattığını ve harekata yönelik yüklerin stratejik risk ve siyasi etkilerle bağlantılı olarak farklı ülkeler arasında paylaştırıldığını göstermektedir (Rynning, 2013).

Rynning'in analizine göre, bu merkez–çevre hiyerarşisi NATO'nun doğasında var olan *"işlevsel ayrışma"*yı daha da pekiştirmekte ve ittifak içi güvenlik yükünün dağılımında siyasi etkiden ziyade coğrafi riskin belirleyici olduğu bir mekanizma ortaya çıkarmaktadır (Rynning, 2013). Böylece, NATO'nun stratejik karar alma süreçleri ile harekata yönelik uygulama kapasitesi arasındaki dengesizlik, yalnızca ekonomik veya teknolojik kapasite farkları ile değil, aynı zamanda çok katmanlı ve teknoloji merkezli güvenlik yapılanmasının kurumsal mantığıyla da şekillenmektedir.

5.1 Weimar+ Girişimi

Avrupa güvenlik sisteminin yeniden şekillendiği bir dönemde, 2024 yılında yeniden yapılandırılarak genişletilen Weimar+ girişimi, bölgesel savunma iş birliklerinin kurumsal düzeyde pekiştirilmesini ve Avrupa'nın stratejik bağımsız karar verme kapasitesine kurumsal bir zemin kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu yapı, NATO içinde merkezi olmayan ve çok katmanlı karar alma ağlarının oluşmasına yol açarak, özellikle harekât planlama ve kriz yönetimi süreçlerinde Avrupa içi koordinasyon kanallarını güçlendirmektedir. Almanya, Fransa ve Polonya'nın liderliğinde genişleyen Weimar+, yalnızca Avrupa Birliği savunma entegrasyonunu derinleştirmekle kalmayıp, kolektif savunma alanında alternatif istişare ve harekât kanalları oluşturmayı da hedeflemektedir.

Bu gelişme, NATO'nun transatlantik liderliği ile Avrupa içi güvenlik sistemleri arasındaki stratejik gerilimleri görünür kılmaktadır. Howorth'un (2024) analizinde vurgulandığı üzere, Weimar+ gibi girişimler Avrupa'nın stratejik bağımsızlığını normatif bir değer olmaktan çıkarıp, harekât kapasitesine, ileri teknolojilerin entegrasyonuna ve kurumsal temsil ağırlığına dönüştürmektedir. Bu durum, NATO içindeki karar alma yapısında merkezileşmenin zayıfladığı, bölgesel bloklaşmanın ise arttığı yönünde yapısal ve teknolojik sinyaller vermektedir. Böylelikle Weimar+, yalnızca kurumsal iş birliğini artırmakla kalmayıp, asimetrik ve hibrit tehditlere karşı bölgesel dayanıklılığı güçlendiren, normatif ve teknolojik bileşenleri entegre eden stratejik bir güvenlik mekanizması olarak işlev görmektedir.

5.2 Türkiye'nin Konumu

Türkiye, NATO'nun doğu kanadının güney ucunda, Karadeniz güvenliği açısından stratejik bir konuma sahip bir müttefik olarak, özellikle İHA/SİHA sistemleri, stratejik lojistik erişim kapasitesi, liman ve hava üsleri altyapısı ile bölgesel gözetleme ve keşif faaliyetlerinde ittifaka kritik katkılar sunmaktadır. Montrö Sözleşmesi'nin uygulanmasındaki merkezi rolü, insansız sistemlerin NATO komuta-kontrol ağına entegrasyonu ve başta Romanya olmak üzere bölgesel müttefiklerle kurduğu ikili ve çok taraflı savunma iş birlikleri, Türkiye'yi harekât düzeyinde vazgeçilmez bir aktör hâline getirmektedir (NATO, 2023).

Buna karşın, Türkiye'nin NATO harekatlarına sağladığı katkının yüksekliği, ittifakın kritik karar aşamalarındaki etki ile orantılı değildir. Bu durum, literatürde sıklıkla *"yüksek sorumluluk ve sınırlı karar etkisi"* çerçevesinde ele alınmakta ve *"yük paylaşımı ve kurumsal asimetri"* tartışmaları kapsamında değerlendirilmektedir (Rynning, 2013; Sperling & Webber, 2017). Söz konusu yapısal eşitsizlik, yalnızca Türkiye'ye özgü olmayıp, Romanya, Polonya ve Baltık ülkeleri gibi çevresel uygulayıcı aktörler için de geçerli bir *"fonksiyonel ayrışma"* modelini ortaya koymaktadır.

Galbreath'ın (2019) analizine göre, Türkiye gibi ön cephe müttefikleri fiilen askeri yükü taşırken, stratejik yönelimlerin belirlenmesinde merkez aktörler olan Almanya, Fransa, ABD ve İngiltere karar katmanlarında ağırlık sahibidir. Türkiye, merkezle tam entegrasyon sağlayamayan bir aktör olarak, sahip olduğu yüksek askeri kapasite, stratejik coğrafi konum ve demografik güç sayesinde dış politika süreçlerinde yarı-çevresel bir rol üstlenmekte, bu durum ise stratejik düzeyde *"sınırlı ses ve yüksek maruziyet"* biçiminde tanımlanan yapısal bir dengesizliği göstermektedir (Wallace, 1995).

Dolayısıyla Türkiye, harekât düzeyinde kritik bir katkı sağlarken, normatif ve karar alma süreçlerinde sınırlı nüfuz ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, NATO'nun merkez–çevre hiyerarşisi, kurumsal koordinasyon zorlukları ve stratejik karar mekanizmalarının yapısal asimetrisi bağlamında ittifak içindeki denge tartışmalarını yeniden görünür kılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin konumu, teknolojik ve normatif ağırlığın, asimetrik ve hibrit tehditler karşısında harekât sorumluluğu ile kurumsal etki arasında nasıl bir gerilim yarattığını ortaya koymaktadır.

6. SONUÇ

NATO'nun 2023–2025 dönemi stratejik yönelimi, ittifakın yalnızca klasik caydırıcılık ve coğrafi konuşlanma çerçevesinde değil, çok alanlı, teknoloji ve normatif temelli bir güvenlik mimarisi inşa etme sürecinde olduğunu göstermektedir. YZ destekli ISR sistemleri, otonom platformlar, kuantum şifreleme ve siber savunma altyapıları, karar alma ve harekât süreçlerini yalnızca teknik düzeyde değil, stratejik ve kurumsal düzeyde dönüştürmüştür. Bu yapısal değişim, teknolojiyi harekata yönelik bir araç olmanın ötesine taşıyarak, kurumsal hegemonya ve normatif liderliğin belirleyici unsuru haline getirmiştir.

Ancak analizler, ileri konuşlanma ve harekât katkısı sağlayan çevresel müttefiklerin, karar alma ve normatif yönetim süreçlerinde sınırlı temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Türkiye, Romanya, Polonya ve Baltık ülkeleri gibi aktörler, fiilen yüksek risk ve yük üstlenmelerine rağmen stratejik karar mekanizmalarında merkezi ülkeler karşısında etkisiz kalmaktadır. Bu durum, ittifak içinde *"yüksek sorumluluk- sınırlı karar etkisi"* ikilemini derinleştirmekte ve Rynning'in temsil-yük paylaşımı asimetrisi ile Galbreath'ın fonksiyonel ayrışma modeline uygun ampirik örnekler sunmaktadır. Çalışma, bu modellerin güncel NATO uygulamalarına uygulanabilirliğini test ederek literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

Avrupa merkezli girişimler, özellikle Weimar+, ESSI ve Baltık Savunma Hattı, NATO'nun çok merkezli ve bölgeselleşen güvenlik yapısını güçlendirmiştir. Bu yapılar, yalnızca askeri kapasite üretimi ile sınırlı kalmayıp, Avrupa'nın stratejik bağımsız karar alma süreçlerindeki ağırlığını da artırmaktadır. Ancak transatlantik mekanizma ile Avrupa içi güvenlik girişimleri arasındaki gerilim, NATO içindeki merkeziyetçi karar alma yapısı ile bölgesel özerklik talepleri arasındaki çatışmayı görünür kılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, literatüre Avrupa merkezli güvenlik girişimlerinin normatif ve kurumsal etkilerini bütüncül biçimde analiz eden özgün bir perspektif kazandırmaktadır.

İleriye dönük olarak, NATO'nun güvenlik kapasitesini sürdürülebilir biçimde geliştirebilmesi için yüksek katkı sağlayan çevresel müttefiklerin normatif ve kurumsal karar süreçlerinde orantılı biçimde temsil edilmesi zorunludur. Ortak Ar-Ge girişimleri ve ileri teknoloji paylaşımı, YZ, otonom sistemler, kuantum şifreleme ve siber savunma altyapıları alanlarında hem teknolojik kapasiteyi hem de stratejik dayanışmayı güçlendirecektir. Bu yaklaşım, NATO'nun çok alanlı güvenlik paradigmasını pekiştirirken, kurumsal uyarlanabilirliği ve ittifakın ilkesel meşruiyetini artıracaktır.

Savunma üretimi ve mali kapasite ekseninde yapılan düzenlemeler, yüksek katkı sağlayan merkez ülkeler ile fiilen yüksek risk üstlenen çevresel müttefikler arasındaki yapısal asimetrilerin azaltılması için kritik öneme sahiptir. 2025 Savunma Üretimi Eylem Planı, üretim hatlarının esnekleştirilmesi, kritik savunma sanayi bileşenlerinin dijital takibi ve tedarik zinciri entegrasyonu gibi mekanizmalar ile hem harekata yönelik hem de stratejik eşgüdümü sağlamaktadır. Ayrıca %5 savunma harcaması hedefi, mali yükümlülüğün ötesinde, ittifak içindeki karar alma dengeleri ve normatif liderlik kapasitesi üzerinde doğrudan etkili olmaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırma NATO'nun çok merkezli, teknolojik olarak entegre ve normatif açıdan meşrulaştırılmış bir güvenlik mimarisi inşa sürecini kavramsallaştırmaktadır. İleri konuşlanma kapasitesi ve kritik katkı sunan çevresel müttefiklerin stratejik ve normatif karar süreçlerinde orantılı biçimde temsil edilmesi, ittifakın sürdürülebilirliğini ve küresel güvenlik düzenindeki düzenleyici rolünü güçlendirecektir. Çalışma, bu bağlamda hem NATO'nun içyapısal işleyişine dair eleştirel bir perspektif sunmakta hem de güvenlik mimarisi literatürüne, çok alanlı ve normatif olarak inşa edilen modern ittifak yapılarının analizine dair özgün bir katkı sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

Aarøe Jørgensen, J. (2014). Partnerships in the Middle East: Interventionist endeavors? T. Flockhart (Ed.), *Cooperative security: NATO's partnership policy in a changing world* içinde (pp. 111–120). Danish Institute for International Studies.

Adamsky, D. (2010). *The Culture of Military Innovation: The Impact of Cultural Factors on the Revolution in Military Affairs in Russia, the US, and Israel*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Argulis, M. (2023, July). Vilnius Summit Brief No.4. International Centre for Defence and Security. Erişim adresi: https://icds.ee/wpcontent/uploads/dlm_uploads/2023/07/ICDS_Brief_Vilnius_Summit_No4_Martins_Vargulis_July_2023-1.pdf

Baltic Defence College. (2025). Benelux Session Luxembourg 2025. Erişim adresi: https://baltasam.org/Benelux_Session_Luxembourg_2025_Schengen

"Baltic Defence Line." (n.d.). Government announcements/news.

Bloomberg. (2025, June 23). Poland, Baltic states seek EU help to reinforce eastern borders. Erişim adresi: https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-06-23/poland-baltic-states-seek-eu-help-to-reinforce-eastern-borders

BMVg. (2025). European Sky Shield Initiative (ESSI structure). NATO Innovation Fund.

Borzillo, L. (2021). Threat-based defence planning: implications for Canada. Network for Strategic Analysis.

Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and powers: The structure of international security.* Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis.* Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.

CCDCOE. (2025, July). The evolution of cyber forces in NATO countries. Erişim adresi: https://ccdcoe.org/uploads/2025/07/The_evolution_of_cyber_forces_in_NATO_countries.pdf

Center for Strategic and International Studies. (2025, June 20). CSIS press briefing: Previewing the NATO summit. Erişim adresi: https://www.csis.org/analysis/csis-press-briefing-previewing-nato-summit

Clingendael Institute. (2020, December). European strategic autonomy in security and defence. Erişim adresi: https://www.clingendael.org/sites/default/files/202012/Report_European_Strategic_Autonomy_December_2020.pdf

DIANA. (2023). Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic: Implementation plan. NATO. Erişim adresi: https://www.diana.nato.int

European Defence Agency. (2022, June 20). The military in the single European sky. European Defence Agency. Erişim adresi: https://eda.europa.eu/news-and-events/multimedia

European Defence Agency. (2023, Oct 24). Enhancing EU military capabilities beyond 2040. European Defence Agency. Erişim adresi: https://eda.europa.eu/publications-and-data/brochures/enhancing-eu-military-capabilities-beyond-2040-brochure

European Defence Agency. (2024). EDA defence data 2023–2024. European Defence Agency. Erişim adresi: https://eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/1eda---defence-data-23-24---web---v3.pdf

European Defence Agency. (2024). Maritime surveillance (MARSUR) initiative overview. Erişim adresi: https://eda.europa.eu/what-we-do/all-activities/activities-search/maritime-surveillance-%28marsur%29

European Defence Agency. (2024, Oct 16). EDA action plan on autonomous systems. European Defence Agency. Erişim adresi: https://eda.europa.eu/publications-and-data/publications/eda-action-plan-on-autonomous-systems

European Defence Agency. (2025). Future defence capabilities: Regional defence architecture overview. Erişim adresi: https://eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/cdp-brochure---exploring-europe-s-capability-requirements-for-2035-and-beyond.pdf

European Defence Agency. (2025, May 12). Trustworthiness for artificial intelligence in defence. European Defence Agency. Erişim adresi: https://eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/taid-white-paper-final-09052025.pdf

Flockhart, T. (Ed.). (2014). Cooperative security: NATO's new partnership policy in a changing world (DIIS Report No. 01, Vol. 2014). Copenhagen, Denmark: Danish Institute for International Studies.

Freedman, L. (2017). *The Future of War: A history*. New York, NY: PublicAffairs.

Galbreath, D. J. (2019). *Contemporary European Security*. London, UK: Routledge.

Glaser, C. L. (2010). *Rational Theory of International Politics.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Hensoldt. (2023). European Sky Shield Initiative: Multi-layered defence for Europe. Erişim adresi: https://www.hensoldt.net

Horowitz, M. C. (2010). *The Diffusion of Military Power: Causes and Consequences for International Politics.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Howorth, J. (2019). Strategic autonomy and EU–NATO cooperation: Threat or opportunity for transatlantic defence relations? M. Riddervold & A. Newsome (Eds.), *Transatlantic relations in times of uncertainty: Crises and EU–US relations* içinde (pp. 15-35). Routledge.

Josselin, D., & Wallace, W. (Eds.). (2001). *Non-state Actors in World Politics*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

Kaldor, M. (2012). *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era* (3rd ed.). Cambridge, UK: Polity Press.

Karčiauskas, J. (2024, June). Barriers, fences and defence lines on the eastern border (Lithuania external relations briefing, Vol. 74, No. 4). China–CEE Institute. Erişim adresi: https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2024/08/2024er06_Lithuania.pdf

LSM Latvia. (2025, May 22). Baltic defence ministers meeting in Estonia. Erişim adresi: https://eng.lsm.lv/article/society/defence/22.05.2025-baltic-defence-ministers-meeting-in-estonia.a600078/

Mazarr, M. J. (1993). The military-technical revolution: A structural framework (Final report of the CSIS Study Group on the MTR). Center for Strategic and International Studies.

Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York, NY: W. W. Norton & Company.

NATO ACT. (2023). Allied Command Transformation Reports. Erişim adresi: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_112000.htm

NATO Allied Command Transformation. (2023). Strategic foresight analysis 2023. Erişim adresi: https://www.act.nato.int/activities/allied-command-transformation-strategic-foresight-work

NATO Communications and Information Agency. (2025, April 9). Science & technology trends 2025: Volume 1. NATO. Erişim adresi: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2025/4/pdf/250409-STO-Trends-en.pdf

NATO Parliamentary Assembly. (2024). NATO and AI report. Erişim adresi: https://www.nato-pa.int/document/2024-nato-and-ai-report-clement-058-stc

NATO Watch. (2025, June). Briefing No. 126: NATO's defence planning and forward presence. Erişim adresi: https://natowatch.org

NATO. (2014). NATO's response to the crisis in Ukraine. NATO.

NATO. (2021). NATO warfighting capstone concept. Allied Command Transformation. Erişim adresi: https://www.act.nato.int

NATO. (2022). Strategic concept. Erişim adresi: https://www.nato.int

NATO. (2023). *NATO 2023 Strategic Concepts*. NATO.

NATO. (2023, July 11). Vilnius summit communiqué. Erişim adresi: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_216201.htm

NATO. (2023–2025). NATO Innovation Fund & DIANA reports. Erişim adresi: https://www.diana.nato.int

NATO. (2024). Alliance persistent surveillance from space (APSS).

NATO. (2024). European Sky Shield Initiative fact sheet [Policy brief summary]. Erişim adresi: https://www.setav.org/en/assets/uploads/2025/02/r261en.pdf

NATO. (2024). Steadfast Defender 24 (field test).

NATO. (2024, July 10). Washington summit declaration. Erişim adresi: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_225325.html

NATO. (2025). Fortifying the Baltic Sea: NATO's defence and deterrence strategy for hybrid threats. Erişim adresi: https://www.nato.int/docu/review/articles/2025/05/05/fortifying-the-baltic-sea-natos-defence-and-deterrence-strategy-for-hybrid-threats/index.html

NATO. (2025). Secretary general's annual report 2024.

NATO. (2025, July). Science & technology trends: 2025–2045 [Report]. NATO Science & Technology Organization. Erişim adresi: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2025/4/pdf/250409-STO-Trends-en.pdf

NATO. (2025, June). Defence production action plan. Erişim adresi: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_236512.html

OSW Commentary. (2024, May 10). Warpath: Development and modernisation of Baltic states. Erişim adresi:https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2024-05-10/warpath-development and-modernisation-baltic-states

Posen, B. R. (2014). Restraint: A new foundation for U.S. grand strategy. Cornell University Press.

RAND Corporation. (2024). IAMD assessment report. Erişim adresi: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR4300/RR4381/RAND_RR4381.pdf

Rogers, J. (2021). Small states, great powers, and armed drones. A.-M. Brady & B. Thorhallsson (Eds.), *Small states and the new security environment* içinde (pp. 59–71). Cham, Switzerland: Springer.

Rynning, S. (2024). NATO, 2014–2024. In J. A. Olsen (Ed.), *Routledge handbook of NATO* (1st ed., pp. 132–145). Routledge.

Security and Defence. (2023). NATO's defence policy. Erişim adresi: https://securityanddefence.pl/pdf-103196-36130?filename=NATO_s%20defence%20policy.pdf

SETA. (2025, February). European Sky Shield Initiative ve NATO'nun entegrasyon stratejisi. Erişim adresi: https://www.setav.org

Stiftung Wissenschaft und Politik. (2023). Participants in the European Sky Shield Initiative. Erişim adresi: https://www.swp-berlin.org

U.S. Department of Defense. (2025, February). Baltic states pledge to meet NATO's 5% GDP military target. Erişim adresi: https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/4255675/baltic-states-pledge-to-meet-natos-5-gdp-military-target/

Walt, S. M. (1987). *The Origins of Alliances.* Ithaca, NY: Cornell University Press.

Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Webber, M., & Sperling, J. (2017). *NATO and the Ukraine crisis: Collective securitisation*. European Journal of International Security, 2(1), 19–46.

Ek 1: Kısaltmalar ve kavram açıklamaları

Kısaltma	İngilizce Adı	Türkçe Adı
NATO	North Atlantic Treaty Organization	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
	Regional Plans	Bölgesel Planlar
	East Shield	Doğu Kalkanı
	North Sky	Kuzey Gökyüzü
ESSI	European Sky Shield Initiative	Avrupa Gökyüzü Kalkanı Girişimi
DIANA	Defence Innovation Accelerator for NATO	NATO Savunma Yenilik Hızlandırıcı
	Strategic Technology Agenda	Stratejik Teknoloji Gündemi
	Innovation Fund	Yenilik Fonu
ACT	Allied Command Transformation	Müttefik Komutanlığı Dönüşümü

	Defense Production Action Plan	Savunma Üretimi Eylem Planı
	High-Intensity Warfare	Yüksek Yoğunluklu Harp
ISR	Intelligence, Surveillance, Reconnaissance	İstihbarat, Gözetleme, Keşif
AI-enabled ISR	AI-enabled ISR	YZ Destekli İGK
UAV, İHA	Unmanned Aerial Vehicles	İnsansız Hava Araçları
NACT	NATO Allied Command Transformation	NATO Müttefik Dönüşüm Komutanlığı
	North Sky Maritime Surveillance Initiative	Kuzey Gökyüzü Deniz Gözetim Girişimi
EU, AB	European Union	Avrupa Birliği
SACEUR	Supreme Allied Commander	Avrupa Müttefik Komutanı
SACLANT	Supreme Allied Commander Atlantic	Atlantik Müttefik Komutanı
NAMSA	NATO Maintenance and Supply Agency	NATO Bakım ve Tedarik Ajansı
	AI Integration Roadmap	YZ Entegrasyon Yol Haritası
VJTF	Very High Readiness Joint Task Force	Çok Yüksek Hazırlıkta Müşterek Görev Kuvveti
	Hard Power	Sert Güç

(Not: Literatürde ve resmi belgelerde sıkça kullanılan temel kavramların kısaltma ve açıklamalarını içermektedir.)

Ek 2: Kavram tanımları

Kavram	Tanım
(2023) Vilnius Zirvesi	NATO'nun güvenlik politikalarında dönüm noktası oluşturan ve ittifakın doğu kanadındaki savunma önceliklerini belirleyen önemli bir zirve.
(2025) Lahey Zirvesi	NATO'nun savunma sanayi ve üretim kapasitesini artırmaya yönelik stratejik kararların açıklandığı üst düzey toplantı.
Bölgesel Planlar	2010'lardan itibaren NATO'nun farklı coğrafi alanlarda savunma ve caydırıcılık amaçlı geliştirdiği stratejik konuşlanma ve harekat planları.
Baltık Bölgesi	NATO'nun güvenlik açısından stratejik öneme sahip, Estonya, Letonya ve Litvanya'yı kapsayan kuzeydoğu Avrupa bölgesi.
Bölgesel Savunma Planları	Belirli coğrafi alanlarda askeri güç ve altyapıların koordinasyonuyla hazırlanan savunma stratejileri.
(1979) Neorealizm	Uluslararası ilişkilerde devletlerin güç mücadelesine ve sistemin yapısal özelliklerine odaklanan ve Kenneth Waltz tarafından ortaya atılan teorik yaklaşım.
(1990'lar) Güvenlikleştirme Yaklaşımı	Bir konunun güvenlik alanına dahil edilme sürecini ve bunun politik sonuçlarını inceleyen ve Kopenhag Okulu tarafından ortaya atılan uluslararası ilişkiler yaklaşımıdır.
Askeri-Teknolojik Dönüşüm Yaklaşımı	1990'lardan sonra ortaya çıkan Askeri güç ve stratejilerin teknolojik gelişmelerle birlikte köklü biçimde değişim süreci.
Savunma Üretimi Eylem Planı	NATO'nun mevcut ve öngörülen tehdit ortamına karşı askeri kapasiteyi artırmak, savunma sanayii altyapısını güçlendirmek ve tedarik zincirlerini stratejik hedefler doğrultusunda yönlendirmek amacıyla oluşturduğu, çok boyutlu ve süreklilik arz eden kurumsal planlama belgesi.
Normatif Güvenlik Söylemi	Güvenlik politikalarının meşrulaştırılmasında kullanılan değerler, normlar ve anlam çerçevesi.
Kopenhag Okulu	Güvenlikleştirme yaklaşımını geliştiren, güvenlik konularının sosyal inşasını vurgulayan uluslararası ilişkiler ekolü.
YZ Destekli Komuta-Kontrol Ağı	Yapay zeka teknolojilerinin karar alma ve komuta süreçlerinde kullanıldığı dijital altyapı.

Otonom Sistemler	İnsan müdahalesi olmadan kendi başına hareket eden ve görev yapan teknolojik araçlar.
Yüksek Entegrasyonlu Caydırıcı Sistemler	Farklı askeri teknolojilerin ve sistemlerin koordineli çalışmasıyla oluşturulan kompleks caydırıcılık yapıları.
Varoluşsal Tehdit	Bir aktörün temel varlığını veya varoluşunu doğrudan tehlikeye atan tehdit türü.
Yüksek Yoğunluklu Çatışma	Konvansiyonel devlet aktörleri arasında geçen ve geniş çaplı askeri unsurların eş zamanlı ve yoğun biçimde kullanıldığı, sürekliliği olan ve yıkıcılığı yüksek savaş şekli.
Askeri-Teknolojik Dönüşüm Stratejileri	Teknolojik gelişmeler ışığında askeri güçlerin yapısal ve harekata yönelik değişiklik planları.
Çok Katmanlı Statik Savunma Hattı	Farklı savunma katmanlarının belirli bölgelerde sabit olarak konumlandırıldığı koruma sistemi.
Katmanlı Hava ve Füze Savunma Sistemi	Farklı irtifa ve menzillere sahip tehditlere karşı katmanlı şekilde savunma sağlayan sistemlerdir.
Karadeniz Güvenlik Sistemi	Karadeniz bölgesine özgü, bölgesel güvenliği sağlamak üzere oluşturulmuş askeri ve politik yapı.
Hendek Sistemleri	Savunma hatlarında düşmanın ilerlemesini geciktirmek için kazılan derin kanal ve çukurlar.
Elektronik Harp İstasyonları	Elektronik sinyallerin kullanımıyla düşmanın iletişim ve radar sistemlerini etkisiz hale getiren tesisler.
Acil Üretim/İkmal Hattı	Kriz durumlarında hızlı üretim ve lojistik destek sağlayan altyapı ve sistemleri.
Hipersonik Tehdit	Ses hızının beş katından daha hızlı hareket eden ve yüksek manevra kabiliyetine sahip silah sistemler.
Çok Boyutlu Caydırıcılık	Kara, deniz, hava, uzay ve siber alanlarda eşzamanlı caydırma kapasitesi.
Orta Menzilli Tehdit	Orta menzile sahip balistik veya seyir füzeleri gibi tehdit unsurları.
Kısa ve Çok Kısa Menzilli Hava Tehdidi	Hedeflere yakın mesafeden saldırı yapabilen kısa menzilli hava savunma tehditleri..
Dron Sürüsü	Birlikte koordineli hareket eden çok sayıda insansız hava aracından oluşan savaş grupları.
Seyir Füzeleri	Yüksek isabet kabiliyetine sahip, alçak irtifada seyreden füzeler.
Stratejik Komuta Yapısı	NATO'nun askeri komuta ve kontrolünü sağlayan üst düzey organizasyon yapısı.
Ana Bölgesel Komutanlıklar	NATO'nun çeşitli coğrafi bölgelerdeki temel askeri komuta merkezleri.
Pasif Siber Savunma Yaklaşımı	Saldırılara karşı önceden hazırlık yapmaya odaklanan, aktif müdahaleden kaçınan savunma stratejisi.
Çok Katmanlı Bölgesel Savunma Planları	Bölgesel seviyede farklı savunma katmanlarını içeren kapsamlı planlar.
NATO 5. Madde	Kolektif savunma ilkesini ve üye devletlerin karşılıklı yardım yükümlülüğünü düzenleyen antlaşma maddesi.
Yüksek Öncelikli Sistemler	Kritik askeri görevler için öncelikli olarak geliştirilen sistem ve teknolojiler.
Dijital İkiz Teknoloji	Fiziksel nesnelerin dijital ortamda birebir kopyalarını oluşturan simülasyon teknolojisi.
Dijital Tedarik Zinciri İzleme Platformu	Tedarik zincirinin gerçek zamanlı takibini sağlayan dijital sistemler.
Yüksek Mobilite	Hızlı ve etkin hareket kabiliyetine sahip askeri birlik ve araçları ifade eder.
Harcama Standardı	Belirli bir güvenlik amacı için ayrılan bütçe standartlarıdı.
Yük Paylaşımı Adaleti	Müttefikler arasında görev ve mali sorumlulukların adil dağılımı ilkesi.
Stratejik Liderlik	Uzun vadeli hedeflerin belirlenmesi ve bunlara ulaşılması için yürütülen üst düzey yönetim faaliyetleri.
Siber Yetkinlikler	Siber güvenlik ve savunma alanında sahip olunan uzmanlık ve kapasite.
Stratejik Üretim Altyapıları	Kritik savunma üretim süreçlerini destekleyen tesis ve sistemler.
Çok Halkalılık	Birden fazla seviyeyi veya alanı kapsayan yapıları ifade eder.
Yüksek Kapasiteye Sahip Merkez Ülkeler	NATO içinde askeri ve ekonomik gücü yüksek temel üye devletler.
Stratejik Planlama	Uzun vadeli hedefler doğrultusunda askeri ve siyasi stratejilerin oluşturulması.
Normatif Çerçeve Oluşturma	Güvenlik alanında standartların, kuralların ve değerlerin belirlenmesi süreci.
Caydırıcılık Paradigması	Güvenlik stratejilerinde düşmanı saldırmaktan vazgeçirmeye odaklanan yaklaşım.
Teknoloji Yönetişimi	Teknolojik gelişmelerin stratejik ve kurumsal düzeyde yönetilmesi.

Uygulayıcı Çevre	Politika ve stratejilerin hayata geçirildiği saha ve aktörler.
Fonksiyonel İlişki	Görevlerin ve rollerin organizasyon içindeki ilişkisi
Merkez–Çevre İlişkisi	Güç ve kaynakların merkez ile çevre arasındaki dağılım.
(2019) Weimar+ Girişimi	Avrupa güvenliği için Almanya, Fransa ve Polonya tarafından başlatılan iş birliği girişimi.
Stratejik Lojistik Erişim Kabiliyeti	Askeri operasyonlar için kritik lojistik destek sağlama kapasitesi.
Bölgesel Müttefik	Belirli bir coğrafyada ittifak içinde yer alan üye devlet.
Yüksek Sorumluluk ve Sınırlı Karar Etkisi	Bazı üyelerin yüksek yükümlülük taşırken karar alma süreçlerinde sınırlı etkisinin olması.
Sınırlı Ses ve Yüksek Maruziyet	Bazı aktörlerin karar süreçlerinde az söz sahibi olmasına karşın yüksek risk altında bulunması.
Sert Güç	Uluslararası ilişkilerde bir devletin veya ittifakın askerî ve ekonomik güç kullanarak diğer aktörleri etkileme kapasitesini ifade eder.

(Not: Bu tabloda, makalede geçen kavramlar, ilgili tarihsel ve kurumsal bağlamlarıyla birlikte kısaca tanımlanmıştır.)